

Φοιτήτρια: Μπάκολη Μελίνα Μαρία
Α.Ε.Μ: mad20002
Επιβλέπων καθηγητής: Ιωάννης Παπαδόπουλος

**Τίτλος: «Η ίδρυση Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάκαμψης και η
ανάληψη κοινού χρέους από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Μια
λύση έκτακτης ανάγκης ή ένα αλματώδες βήμα προς την
Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση;»**

Υπότιτλος: «Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής: Ένα βήμα μπροστά θεσμικά;»

Θεσσαλονίκη 2021

«Δηλώνω υπεύθυνα ότι όλα τα στοιχεία στην παρούσα εργασία, τα απέκτησα τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω, επίσης υπεύθυνα ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δε συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου»

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Τίτλος: «Η ίδρυση Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάκαμψης και η ανάληψη κοινού χρέους από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Μια λύση έκτακτης ανάγκης ή ένα αλματώδες βήμα προς την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση;»	1
Υπότιτλος: "Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής: Ένα βήμα μπροστά θεσμικά;"	1
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	3
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
Μεθοδολογία	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	9
1. ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ ΧΡΕΟΥΣ ΣΤΟΝ ΚΟΡΟΝΟΪΟ: Η ΝΕΑ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ	9
1.Α. ΑΠΟ ΚΟΙΝΟΥ ΔΑΝΕΙΣΜΟΣ: ΜΙΑ ΠΑΛΑΙΑ ΠΡΟΤΑΣΗ	10
1.Β. Η ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΚΟΡΟΝΟΪΟΥ	13
1.Γ. ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΑΝΑΚΑΜΨΗΣ ΚΑΙ ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑΣ: ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΤΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ	16
1.Δ ΝΕΧΤΓΕΝΕΡΑΤΙΟΝΕΥΡΟΠΕ (NGEU): ΜΕΣΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΟΝΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΚΑΜΨΗΣ	17
1.Ε. ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΜΕΣΟΥ «NextGenerationEU»	24
1.2. ΠΟΛΥΕΤΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ (ΠΔΠ) 2021-2027	24
1.2.Α. ΔΑΠΑΝΕΣ	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	32
2. ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΗΠΑ ΣΤΗΝ ΚΡΙΣΗ ΠΟΥ ΠΡΟΕΚΥΨΕ ΑΠΟ ΤΟΝ COVID-19	32
2.1. FED Ή ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΩΝ ΗΠΑ: ΕΝΑΣ ΔΥΝΑΤΟΣ «ΚΡΙΚΟΣ» ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ	34
2.2. ΓΙΑΤΙ ΕΙΝΑΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΟΙ ΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ FED;	42
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ	44
3. ΗΠΑ ΚΑΙ ΕΕ: ΔΥΟ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΩΣΕΙΣ	44
3.1. Η ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΕΕ ΣΤΗΝ ΠΑΝΔΗΜΙΑ	50
3.2. ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ ΤΗΣ ΕΕ	50
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	52

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....57

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η κρίση της πανδημίας του νέου τύπου κορωνοϊού SARS-COV-2 εκκίνησε από την πόλη Wuhan της Κίνας και σύντομα ακολούθησε υψηλούς ρυθμούς μετάδοσης, με αποτέλεσμα την εξάπλωσή της στον υπόλοιπο κόσμο και μάλιστα σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα μέσω της διασυνοριακής μετακίνησης στα πλαίσια μιας παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας. Η συντριπτική πλειοψηφία των κρατών που παρουσίασαν κρούσματα κορωνοϊού ακολούθησαν ένα μοντέλο γενικευμένης καραντίνας προκειμένου να αναστείλουν τη διάδοσή του και να επιτύχουν ομαλοποίηση της επιδημιολογικής καμπύλης. Παράλληλα, ενίσχυσαν τα Δημόσια Συστήματα Υγείας ώστε να ανταποκριθούν στα νέα δεδομένα και να προστατεύσουν την υγεία και τη ζωή των πολιτών, καθώς αυτό που αποτελεί πρωταρχική υποχρέωση κάθε κράτους είναι να διασφαλίσει την υγεία των πολιτών του που νοσούν και ύστερα να στηρίζει την οικονομία που θα νοσήσει.

Ωστόσο, το γενικευμένο lockdown μείωσε, όπως ήταν φυσικό, τα αγαθά και τις υπηρεσίες, προκάλεσε επιβράδυνση στην παραγωγή και δημιούργησε μια διάτρηση στην παγκόσμια εφοδιαστική αλυσίδα. Έτσι λοιπόν, η υγειονομική κρίση, που είχε ως αφετηρία την Κίνα -η οποία αποτελεί την κύρια πηγή εξαγωγικής ζήτησης για προϊόντα από πολλές χώρες-, μετέφερε αρχικά διαταραχές σε στοχευμένους κλάδους και στη συνέχεια δημιούργησε οξεία πολυκλαδική διαταραχή με αρνητικά αποτελέσματα στην αγορά εργασίας, την παραγωγικότητα και τη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων.

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (ΠΟΥ) κήρυξε τον COVID-19 ως πανδημία. Η πανδημία αυτή, με το μέγεθος της υγειονομικής κρίσης που δημιούργησε και τις οικονομικές επιπτώσεις που έχει ήδη επιφέρει και θα επιφέρει στο μέλλον, δεν μπορεί να συγκριθεί με αντίστοιχες οικονομικές διαταραχές του παρελθόντος ούτε μπορεί να συνδεθεί με προηγούμενες επιδημικές κρίσεις, καθώς η σύγχρονη οικονομία είναι περισσότερο παγκοσμιοποιημένη από ποτέ και υπάρχει μεγάλη οικονομική συσχέτιση μεταξύ των κρατών, τα οποία δρουν και συναλλάσσονται στο διεθνές οικονομικό σύστημα. Είναι προφανές πως οι συνθήκες του νέου κορωνοϊού προκαλούν οικονομικές διαταραχές χωρίς διακρίσεις, ένα συμμετρικό σοκ σε ασύμμετρες οικονομίες.

Προκειμένου να ανασχεθούν οι οικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας, οι οποίες συγκρίνονται με αυτές της Μεγάλης Ύφεσης, τα κράτη της ΕΕ είχαν μπροστά τους δύο λύσεις:

α) να επιβαρύνουν τους προϋπολογισμούς τους και να χρηματοδοτήσουν αυτά με τις δικές τους δημοσιονομικές δυνάμεις το πακέτο της ανάσχεσης των οικονομικών και κοινωνικών επιπτώσεων της πανδημίας μέσα από τη χαλάρωση του Συμφώνου Σταθερότητας και την κάμψη των περιορισμών ως προς τις κρατικές ενισχύσεις. Κάτι τέτοιο θα είχε ως αποτέλεσμα να αναδειχθούν οι μεγάλες ανισότητες, που υπάρχουν ως προς τη δημοσιονομική ικανότητα των κρατών μελών να στηρίζουν την πραγματική τους οικονομία και την κοινωνική τους συνοχή.

β) να προσχωρήσουν στην ιδέα του «κοινού χρέους», την οποία απέρριπταν τα προηγούμενα χρόνια.

Τελικά, στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 21 Ιουλίου 2020 οι ηγέτες των ευρωπαϊκών κρατών αποφάσισαν να υποστηρίξουν τη δεύτερη λύση, με τη δημιουργία του Ταμείου Ανάκαμψης και τον σχεδιασμό ενός πολυετούς προϋπολογισμού της ΕΕ για την περίοδο 2021-2027. Παρά το γεγονός ότι δεν έγινε μετάβαση προς μια «Δημοσιονομική Ομοσπονδία» (Fiscal Union), πρόκειται για ένα σημαντικό βήμα προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, καθώς οι τίτλοι χρέους που θα εκδοθούν θα χρηματοδοτήσουν το Ταμείο Ανάκαμψης και τα παράπλευρα προγράμματα με το ποσό των 750 δις, τα οποία θα δοθούν στα κράτη με τη μορφή επιχορηγήσεων και δανείων.

Οι λόγοι για τους οποίους χώρες μέχρι πρότινος σκεπτικές στην προοπτική αμοιβαιοποίησης του χρέους, όπως η Γερμανία, η Αυστρία και η Ολλανδία, συμφώνησαν τελικώς στη δημιουργία ενός Ταμείου Ανάκαμψης είναι πολλαπλοί και έχουν να κάνουν με:

- Ελαφρύνσεις στη συνεισφορά τους στον ενωσιακό προϋπολογισμό
- Το μέγεθος της ύφεσης από την κρίση και τα υπαρξιακά προβλήματα που δημιουργούνται για την ίδια την ευρωζώνη
- Το ότι η κρίση είναι συμμετρική για όλα τα κράτη
- Ανταποκρίνεται σε μια συγκεκριμένη ανάγκη και δεν συνιστά προηγούμενο

- Ενδεχόμενη απραξία της ΕΕ θα έδινε τη δυνατότητα σε άλλες δυνάμεις να λαμβάνουν σημαντικές οικονομικές και γεωστρατηγικές αποφάσεις
- Τίθεται αιρεσιμότητα χρήσης των κονδυλίων και ορθής εκτέλεσης
- Υπεύθυνη για το δανεισμό είναι η Επιτροπή, ένας υπερεθνικός θεσμός, και όχι τα κράτη μέλη, τα οποία μόνο έμμεσα φέρουν ευθύνη μέσω της συμμετοχής τους στον προϋπολογισμό.

Η κρίση του κορονοϊού συνιστά ένα ιστορικό ορόσημο εξαιτίας τόσο της χωρικής της διάστασης (εξάπλωση σε παγκόσμια κλίμακα) όσο και της χρονικότητας (πρόκειται για μια συμπύκνωση ραγδαίων εξελίξεων σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα), που επιφέρουν τεράστιες οικονομικές, υγειονομικές, κοινωνικές και πολιτικές αλλαγές, με άγνωστες μέχρι στιγμής συνέπειες ως προς το μέγεθός τους.

Συνεπώς, η ενδελεχής μελέτη των μέτρων που έχει λάβει η ΕΕ για την αντιμετώπιση των συνεπειών της πανδημίας, τα οποία δεν είναι ούτε προφανή ούτε μετρήσιμα καθώς δεν υπάρχει ιστορικό προηγούμενο -εν αντιθέσει με τις ΗΠΑ, όπου η Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση δανείζεται για λογαριασμό των Πολιτειών όταν κρίνει ότι υπάρχει ανάγκη-, παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον και καθώς είναι ένα πείραμα εν εξελίξει, οι γνώσεις μας συνεχώς θα εμπλουτίζονται με νέα δεδομένα.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Η έρευνα βασίστηκε κυρίως σε βιβλιογραφική επισκόπηση καθώς και σε επίσημα κείμενα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Λόγω των ιδιαίτερων συνθηκών της πανδημίας COVID-19, δεν διεξήχθη πρωτογενής έρευνα, όπως συνεντεύξεις και ερωτηματολόγια. Το πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζει τη βιβλιογραφία στην οποία βασίστηκε η εργασία. Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται η παρουσίαση του θέματος που ερευνάται και εκφράζεται η προσωπική μας κρίση αναφορικά με τη σημασία της συμφωνίας για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και το μέλλον της ΕΕ. Τέλος, στο τρίτο κεφάλαιο πραγματοποιείται σύγκριση του ευρωπαϊκού μηχανισμού με τον αντίστοιχο μηχανισμό των ΗΠΑ, ο οποίος είναι θεσμικά κατοχυρωμένος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

1. ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ ΧΡΕΟΥΣ ΣΤΟΝ ΚΟΡΟΝΟΪΟ: Η ΝΕΑ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Η παρούσα κρίση βρήκε τα περισσότερα από τα κράτη της Ευρώπης σε μια νομισματική και οικονομική ένωση, χωρίς όμως αυτό να αναιρεί το γεγονός ότι τα περισσότερα είχαν βιώσει στο πολύ πρόσφατο παρελθόν τους μια βαθιά οικονομική κρίση. Να σημειωθεί ότι η κρίση χρέους της ευρωζώνης κληροδότησε σε ορισμένες χώρες της περιφέρειας προβλήματα τα οποία δεν έχουν ακόμη αντιμετωπιστεί επιτυχώς, όπως για παράδειγμα, υψηλά ποσοστά δημόσιου χρέους ή και μη εξυπηρετούμενων δανείων.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες, η δημοσιονομική παρέμβαση της ΕΕ θα ήταν μια σανίδα σωτηρίας, κυρίως για τις χώρες που αντιμετωπίζουν δημοσιονομικούς περιορισμούς και αύξηση του κόστους χρηματοδότησής τους. Δεδομένου ότι η αδυναμία αντιμετώπισης του ιού σε μια χώρα υπονομεύει την προσπάθεια αντιμετώπισης του ιού από άλλες χώρες, γίνεται αντιληπτό ότι μια ενίσχυση των δημοσιονομικών δυνατοτήτων των κρατών μελών προκειμένου να αντιμετωπίσουν από κοινού τον ιό και τις επιπτώσεις αυτού, θα ήταν προς όφελος όλης της ΕΕ.

Ωστόσο, οι δυνατότητες της ΕΕ τη στιγμή που ξέσπασε η πανδημία ήταν περιορισμένες. Πιο συγκεκριμένα, η ΕΕ εκείνη τη στιγμή δεν διέθετε ένα δημοσιονομικό μηχανισμό σταθεροποίησης της οικονομίας σε περίπτωση εξωγενούς σοκ. Επιπλέον, και εξαιτίας της έλλειψης αυτής, η δυνατότητα συντονισμού της οικονομικής και δημοσιονομικής πολιτικής, αν και απαραίτητη, καθίστατο δύσκολη.

Επιπρόσθετα, η ΕΕ δεν είχε στη διάθεσή της ένα δημοσιονομικό εργαλείο που θα μπορούσε να επέμβει σταθεροποιητικά στις ευρωπαϊκές οικονομίες, ούτε ένα ευρωμόλογο -ή κάποιο άλλου είδους ευρωπαϊκό ασφαλές περιουσιακό στοιχείο¹- για τον από κοινού δανεισμό των κρατών μελών και που θα ήταν σε θέση να εξασφαλίζει την απρόσκοπτη και με ευνοϊκούς όρους χρηματοδότηση και εν συνεχεία, την ανάκαμψη των οικονομιών της, μη επιβαρύνοντας τα ποσοστά δημοσίου χρέους και

¹ Euro area safe asset.

διατηρώντας, με αυτόν τον τρόπο, τη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Έτσι, προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι ραγδαίες συνέπειες του COVID-19, αναγκάστηκε για μια ακόμη φορά η ΕΚΤ να λάβει μέτρα και να προηγηθεί των υπολοίπων ευρωπαϊκών θεσμών. Συγκεκριμένα, η ΕΚΤ χαλάρωσε σημαντικά την κατεύθυνση της νομισματικής πολιτικής στην οικονομία της ζώνης του ευρώ μέσω μιας ολοκληρωμένης δέσμης μέτρων, τα οποία αναπροσαρμόστηκαν στη διάρκεια του έτους.² Η δέσμη περιελάμβανε τη θέσπιση νέου προσωρινού έκτακτου προγράμματος αγοράς στοιχείων ενεργητικού λόγω πανδημίας, τη χαλάρωση των κριτηρίων καταλληλότητας των στοιχείων ενεργητικού για τα προγράμματα αγοράς και για τη χρήση τους ως εξασφαλίσεων και την προσφορά νέων πράξεων πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης.

Εν συνεχεία, τα θεσμικά όργανα της ΕΕ, συνειδητοποιώντας ότι η ταχύτητα της αντίδρασης σε αυτήν την κρίση είναι μια εξαιρετικά σημαντική παράμετρος και ότι η ΕΚΤ μόνο συμπληρωματικά μπορεί να δρα, προχώρησαν στο σχεδιασμό και στην ανακοίνωση μιας πρωτοφανούς για τα δεδομένα της ΕΕ δέσμης μέτρων.

1.A. ΑΠΟ ΚΟΙΝΟΥ ΔΑΝΕΙΣΜΟΣ: ΜΙΑ ΠΑΛΑΙΑ ΠΡΟΤΑΣΗ

Η ιδέα για την ανάγκη κοινής έκδοσης χρέους μεταξύ των κρατών μελών, την οποία επανέφερε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προκειμένου να βοηθήσει στην ανάκαμψη των ευρωπαϊκών οικονομιών μετά το πέρας της υγειονομικής κρίσης, δεν πρόκειται για κάτι νέο, ούτε συνιστά τη θέσπιση ευρωομολόγου, που επίσης ως πρόταση έχει έρθει στο τραπέζι των συζητήσεων πολλές φορές. Απεναντίας, την ιδέα την είχε προτείνει πρώτος ο Ζακ Ντελόρ ως Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στη δεκαετία του 1980, ενώ επανήλθε δριμύτερα στα πρώτα χρόνια λειτουργίας της ΟΝΕ, όπου αν και υπήρχαν ευνοϊκές χρηματοδοτικές συνθήκες και υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης για τα κράτη μέλη, η ομάδα Giovannini³ στη σχετική έκθεσή της εντόπισε ότι παρά την όποια εναρμόνιση είχε επιτευχθεί, οι σημαντικές διαφορές που υπήρχαν

² Σπανού Αθηνά. 2020. «COVID-19: Οικονομικές διαταραχές και Ευρωπαϊκή Οικονομική Πολιτική.» *Ant1 news*, Μάιος.

³ Η Ομάδα Giovannini συστάθηκε το 1996 και είχε ως αρμοδιότητα να συμβουλευεί την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για θέματα κεφαλαιαγοράς, με έμφαση στην άρση των εμποδίων στις διασυνοριακές συναλλαγές μεταξύ των ευρωπαϊκών χρηματοπιστωτικών αγορών.

στις τεχνικές και τα μέσα έκδοσης χρέους μεταξύ των κρατών μελών οδηγούσαν στην αδυναμία δημιουργίας μιας ενιαίας αγοράς, γεγονός που αποτυπωνόταν και στις αποκλίσεις των επιτοκίων δανεισμού. Η εν λόγω ομάδα πρότεινε κάποιες πιθανές επιλογές για το συντονισμό της έκδοσης δημοσίου χρέους, οι οποίες όμως δεν τελεσφόρησαν, τόσο εξαιτίας των συνεχών διαρθρωτικών αλλαγών που γίνονταν στο πεδίο των χρηματοπιστωτικών αγορών της ευρωζώνης όσο και εξαιτίας της έλλειψης ομοφωνίας μεταξύ των κρατών μελών. Στη συνέχεια, κατά την περίοδο 2008-2009, η Ευρωπαϊκή Ένωση Βασικών Διαπραγματευτών⁴, στο πλαίσιο της δημοσίευσης δύο εκθέσεων της, επανέφερε το ζήτημα της κοινής έκδοσης χρέους, καθώς διαπίστωναν ότι ενώ είχαν περάσει σχεδόν δέκα χρόνια από την εισαγωγή του ευρώ, οι αγορές κρατικών ομολόγων της ευρωζώνης παρέμεναν κατακερματισμένες. Θεωρούσαν, μάλιστα, ότι μια κοινή έκδοση χρέους θα επέτρεπε να απολαμβάνουν χαμηλά επιτόκια δανεισμού, ενώ θα ενισχυόταν και ο ρόλος του ευρώ ως αποθετικού νομίσματος.

Μελετώντας κανείς τις παραπάνω εκθέσεις, διαπιστώνει ότι κατά την πρώτη δεκαετία της εισαγωγής του κοινού νομίσματος, η όποια συζήτηση αναφορικά με την κοινή έκδοση χρέους μεταξύ των κρατών μελών εξαντλείτο στην παραδοχή ότι έπρεπε να προωθηθεί χρηματοπιστωτική ολοκλήρωση γιατί ήταν ένα μέσο που μπορούσε να ενισχύσει τη ρευστότητα στην αγορά των κρατικών ομολόγων, όπως επίσης και να ενδυναμώσει το ρόλο του ευρώ.⁵

Με την εκδήλωση της κρίσης χρέους στην ευρωζώνη, η συζήτηση άλλαξε ριζικά. Αυτό συνέβη γιατί κάποια κράτη μέλη, κυρίως της περιφέρειας, δεν είχαν πρόσβαση πλέον στις χρηματοπιστωτικές αγορές και αυτό καθιστούσε επιτακτική την ανάγκη να θεσμοθετηθούν νέα εργαλεία για την από κοινού έκδοση χρέους ώστε να: α) δημιουργηθεί ένας μηχανισμός που θα εξασφαλίζει σταθερή χρηματοδότηση στις πληττόμενες χώρες και β) να δημιουργηθεί μια μεγάλη και ρευστή αγορά ομολόγων της ευρωζώνης, η οποία θα προωθεί την χρηματοπιστωτική ολοκλήρωση, ενισχύοντας παράλληλα την ενιαία αγορά. Ένα εργαλείο, προς αυτήν την

⁴ European Primary Dealers Association-EPDA.

⁵ Δήμητρα Τσίγκου. 2020. «Ευρωομόλογα: Μία (αναγκαία) λύση που διχάζει την Ευρωζώνη». *Policy Brief*, 2020 #126, Ιούνιος. ΕΛΙΑΜΕΠ.

κατεύθυνση, που προτάθηκε και συζητήθηκε μάλιστα έντονα⁶, ήταν η δημιουργία ευρωομολόγων τα οποία θα στηρίζονταν σε συλλογικές κρατικές εγγυήσεις σε συγκεκριμένες σταθερές αναλογίες και ως εκ τούτου τα κράτη μέλη θα μοιράζονταν τόσο τα έσοδα όσο και την εξυπηρέτηση του χρέους και θα πραγματοποιούταν σύγκλιση του κόστους δανεισμού τους. Παρά τα προφανή οφέλη, η πρόταση αυτή επικρίθηκε από τους «θιασώτες» της αυστηρής δημοσιονομικής πειθαρχίας, οι οποίοι προέβαλαν ενδεχόμενα προβλήματα ηθικού κινδύνου, το γνωστό ως και «moral hazard», αλλά και καιροσκοπικής συμπεριφοράς που θα μπορούσαν να προκύψουν από την αμοιβαιοποίηση του χρέους. Συγκεκριμένα, η Καγκελάριος Μέρκελ⁷ δήλωσε ότι κάτι τέτοιο δεν προβλέπεται από της Ευρωπαϊκής Συνθήκης, ενώ ο πανίσχυρος Υπουργός Οικονομικών της Γερμανίας, Βόλφγκανγκ Σόιμπλε πρόσθεσε ότι είναι σημαντικό οι Κυβερνήσεις της ευρωζώνης να επιδεικνύουν δημοσιονομική εγκράτεια. Τέλος οι Ολλανδοί, οι Αυστριακοί και οι Γάλλοι υπό τον Νικολά Σαρκοζί αρνήθηκαν επίσης.

Αποτέλεσμα αυτών των επικρίσεων ήταν να αναπτυχθούν εναλλακτικές προτάσεις⁸, όπως:

- Εγγύηση μέρους του ανεξόφλητου χρέους μεμονωμένων κρατών μελών της ευρωζώνης από τα ίδια τα κράτη μέλη ή από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας (ΕΜΣ).
- Δημιουργία δημοσιονομικής αρχής σε επίπεδο ευρωζώνης για την έκδοση χρέους εντός προκαθορισμένων ορίων με την υποστήριξη ειδικής ροής εσόδων.
- Δημιουργία ανώτερου χρηματοπιστωτικού διαμεσολαβητή/ρυθμιστικού πλαισίου για ιδιώτες μεσάζοντες, στη βάση του οποίου θα εκδίδονταν χρεόγραφα, τα οποία θα υποστηρίζονταν από ένα διαφοροποιημένο χαρτοφυλάκιο κρατικών χρεογράφων της ζώνης του ευρώ.

⁶ Δήμητρα Τσίγκου. 2020. «Ευρωομόλογα: Μία (αναγκαία) λύση που διχάζει την Ευρωζώνη». *Policy Brief*, 2020 #126, Ιούνιος. ΕΛΙΑΜΕΠ.

⁷ Το 2012 σε όρους δραματικούς, η Άνγκελα Μέρκελ τόνισε ότι όσο ζει δεν θα υπάρξουν ευρωομόλογα.

⁸ Γιάννης Παλαιολόγος, 2020. «Ευρωομόλογα: Ένα ζήτημα που διχάζει την Ευρώπη επί τέσσερις δεκαετίες». *Η Καθημερινή*, Απρίλιος.
<https://www.kathimerini.gr/politics/1072805/eyroomologa-ena-zitima-poy-dichazei-tin-eyropi-epi-tesseris-dekaeties/>

Πρωταρχικό μέλημα των παραπάνω προτάσεων ήταν να δημιουργηθεί ένα ασφαλές περιουσιακό στοιχείο για την ευρωζώνη, το οποίο θα διέτρεχε χαμηλό ή και μηδενικό κίνδυνο αθέτησης της υποχρέωσης εξυπηρέτησής του.

1.B. Η ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΚΟΡΟΝΟΪΟΥ

Η κρίση του κορονοϊού βρήκε την Ευρωζώνη να είναι «γυμνή» από εργαλεία κατάλληλα για την αντιμετώπισή της. Για μια ακόμη φορά ήταν η ΕΚΤ, υπό την Κριστίν Λαγκάρντ, που έσπευσε να υποστηρίξει τις οικονομίες της ευρωζώνης, υιοθετώντας μια σειρά «μη συμβατικών» μέτρων νομισματικής πολιτικής και ενεργοποιώντας ένα πρόγραμμα αγοράς ομολόγων έτσι ώστε να διασφαλίσει τη ρευστότητα του Ευρωπαϊκού νομισματικού συστήματος. Το γερμανικό Συνταγματικό Δικαστήριο όμως, με την απόφασή του στις 5 Μαΐου 2020⁹, βρήκε ελαττώματα στο πρόγραμμα αγοράς κρατικών ομολόγων της ΕΚΤ¹⁰ και ζήτησε από την τελευταία να προσαρμόσει τις αποφάσεις της. Τεχνικά, η απόφαση αυτή σήμαινε ότι αν η ΕΚΤ δεν προσάρμοζε το πρόγραμμα στις συνταγματικές προδιαγραφές της Γερμανίας, η Κεντρική Τράπεζα της τελευταίας, η Bundesbank, θα έπρεπε να πουλήσει τα κρατικά ομόλογα που είχε αποκτήσει σε βάθος χρόνου. Αυτές οι τεχνικές συνέπειες δεν ήταν τόσο σοβαρές διότι οι αποφάσεις μπορούσαν να επαναδιατυπωθούν. Ωστόσο, οι σημαντικότερες συνέπειες της απόφασης αυτής ήταν κυρίως πολιτικές, καθώς η Καγκελάριος Μέρκελ, εξαιτίας των πιέσεων που δεχόταν, θα αδυνατούσε να ενδώσει στις απαιτήσεις των Γάλλων, Ισπανών, Ιταλών και των άλλων χωρών, οι οποίες, με μια κοινή επιστολή προς τον Πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Σαρλ Μισέλ, ήδη από τις 26 Μαρτίου 2020 ζητούσαν αμοιβαιοποίηση του χρέους. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα η γερμανική Κυβέρνηση να προκρίνει βοήθεια από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας¹¹.

⁹ Η απόφαση του Γερμανικού Συνταγματικού Δικαστηρίου Weiss, 2 BvR 859/15 et al., θέτει στο στόχαστρο της το πρόγραμμα-ναυαρχίδα της ΕΚΤ για τη στήριξη της οικονομίας.

¹⁰ Πρόγραμμα Ποσοτικής Χαλάρωσης της ΕΚΤ (Public Sector Purchase Programme-PSPP).

¹¹ Ο κυβερνητικός εκπρόσωπος της γερμανικής Κυβέρνησης Στέφαν Ζάμπερτ είπε ότι για το Βερολίνο η ανάληψη χρεών πρέπει να συνδέεται με όρους και πρόσθεσε ότι ακόμη και σε περιόδους κρίσεως η εγγύηση και ο έλεγχος πρέπει να μένουν σε ένα χέρι.

Ήταν η πρώτη φορά που εννέα χώρες¹² ζητούσαν από ευρωπαϊκό θεσμό να συστήσει ένα εργαλείο κοινού χρέους για να βρεθεί χρηματοδότηση στις αγορές, στην ίδια βάση και προς όφελος όλων, αίτημα που ιστορικά απορρίπτει η Γερμανία.

Στη συνέχεια, η ένταση της κρίσης και κυρίως η επιτακτική ανάγκη αποφυγής εκδήλωσης μιας νέας κρίσης χρέους, οδήγησε, όπως ήταν φυσικό, στη μεταστροφή της γερμανικής κυβέρνησης από τις δύο πάγιες θέσεις της: α) την άρνηση κοινής έκδοσης χρέους και β) την απόρριψη διενέργειας διακρατικών μεταβιβάσεων. Οι ηγέτες της Γερμανίας και της Γαλλίας στις 18 Μαΐου 2020 προχώρησαν σε πρόταση δημιουργίας ενός Ταμείου Ανάκαμψης 500 δις. ευρώ, το οποίο θα δύναται να προσφέρει επιχορηγήσεις στις χώρες που επλήγησαν από την κρίση. Σε κοινή ανακοίνωση, το Παρίσι και το Βερολίνο πρότειναν να δοθεί στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή η εξουσιοδότηση να δανειστεί χρήματα από τις χρηματοοικονομικές αγορές στο όνομα της ΕΕ, ενώ την ίδια στιγμή οι Συνθήκες θα γίνονταν σεβαστές. Επιπρόσθετα, ζητούσαν να δημιουργηθεί ένα φιλόδοξο, προσωρινό και στοχευμένο Ταμείο Ανάκαμψης 500 δις ευρώ στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού προϋπολογισμού με προκαθορισμένο όγκο και ημερομηνία λήξης. Όπως άλλωστε τόνισαν οι δύο ηγέτες, το εν λόγω πρόγραμμα ανάκαμψης θα έπρεπε να υποστηριχτεί από τα κράτη μέλη της ΕΕ μέσω δεσμεύσεων για υγιείς οικονομικές πολιτικές και προγράμματα μεταρρυθμίσεων. Σημείωσαν, επίσης, ότι μια ταχεία συμφωνία επί των εν λόγω προτάσεων είναι απαραίτητη.

Η Πρόεδρος της Κομισιόν Ούρσουλα Φον Ντερ Λάιεν, μέσω γραπτής δήλωσης, καλωσόρισε την εποικοδομητική πρόταση της Γαλλίας και της Γερμανίας για τη δημιουργία Ταμείου Ανάκαμψης των οικονομιών της ΕΕ από τις επιπτώσεις της πανδημίας¹³ και στις 27 Μαΐου 2020 παρουσίασε το πρόγραμμα της Κομισιόν για την αντιμετώπιση της κρίσης, το οποίο κινείται στην κατεύθυνση της συμφωνίας Μέρκελ-Μακρόν, η οποία προέβλεπε τη σύσταση Ταμείου Ανάκαμψης με

¹² Ελλάδα, Γαλλία, Ισπανία, Πορτογαλία, Ιταλία, Βέλγιο, Ιρλανδία, Λουξεμβούργο, Σλοβενία.

¹³ Σύμφωνα με την Πρόεδρο της Κομισιόν: «η πρόταση Μέρκελ-Μακρόν αναγνωρίζει το εύρος και το μέγεθος της οικονομικής πρόκλησης που αντιμετωπίζει η Ευρώπη, ορθώς δίνει έμφαση στην ανάγκη επεξεργασίας μιας λύσης με τον ευρωπαϊκό προϋπολογισμό στον πυρήνα της και συμβαδίζει με την πρόταση που επεξεργάζεται η Κομισιόν η οποία θα λαμβάνει υπόψη τις απόψεις όλων των κρατών μελών».

προϊκοδότηση 500 δις ευρώ σε επιχορηγήσεις.¹⁴ Η Κομισιόν πρόσθεσε στο παραπάνω ποσό άλλα 250 δις ευρώ σε δάνεια με μακρά περίοδο (30 έτη) αποπληρωμής.

Στη σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στις 19 Ιουνίου 2020, οι ηγέτες της ΕΕ συζήτησαν την πρόταση της Κομισιόν για το νέο Ταμείο Ανάκαμψης και το νέο προϋπολογισμό της ΕΕ. Την 1^η Ιουλίου 2020, η Γερμανία ανέλαβε την εξάμηνη εκ περιτροπής προεδρία του Συμβουλίου της ΕΕ με το σύνθημα «μαζί για την ανάκαμψη». Στο έκτακτο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στις 17-21 Ιουλίου 2020, οι ηγέτες της ΕΕ συναντήθηκαν στις Βρυξέλλες και ενέκριναν τη δέσμη μέτρων υπέρ της ανάκαμψης και του προϋπολογισμού της περιόδου 2021-2027. Έκτοτε, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, με τη συμμετοχή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αλλά και τις άοκνες προσπάθειες της γερμανικής Προεδρίας, πραγματοποίησε 11 τριμερείς πολιτικούς διαλόγους ώστε να ρυθμιστούν και οι τελευταίες λεπτομέρειες της συμφωνίας ανάκαμψης.

Το Δεκέμβριο 2020, το Συμβούλιο προχώρησε προς την οριστικοποίηση της έγκρισης του Πολυετούς Δημοσιονομικού Πλαισίου (ΠΔΠ) και της δέσμης μέτρων για την ανάκαμψη¹⁵. Τελικά, στις 11 Φεβρουαρίου 2021, το Συμβούλιο ενέκρινε τον Κανονισμό για τη θέσπιση του Μηχανισμού Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, γεγονός που άνοιξε το δρόμο της κύρωσης από τα εθνικά κοινοβούλια, η οποία ήταν απαραίτητη προϋπόθεση για να τεθεί η συμφωνία σε ισχύ. Όμως, ενώ οι χώρες είχαν εισέλθει η μια μετά την άλλη σε μια φάση κύρωσης της παραπάνω Συμφωνίας, στις 26 Μαρτίου 2021 το Γερμανικό Συνταγματικό Δικαστήριο ανέβαλε την επικύρωση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάκαμψης εξαιτίας μιας προσφυγής εναντίον αυτού του μηχανισμού, καθώς θα χρηματοδοτούταν από ένα μεγάλο κοινό χρέος. Τελικώς, στις 21 Απριλίου 2021 το γερμανικό Συνταγματικό Δικαστήριο έδωσε το πράσινο φως για την επικύρωση του ευρωπαϊκού σχεδίου ανάκαμψης ύψους 750 δις ευρώ.

¹⁴ Economix Newsroom. 2020. «Τι είναι το Next Generation EU – Η πρόταση της Επιτροπής. Ποιούς πυλώνες και ποια μέσα χρηματοδότησης περιλαμβάνει η πρόταση της Κομισιόν για το νέο ΠΔΠ 2021-2027 και το Next Generation EU». Μάιος, 2020, σελ. 1-2.

<https://www.economix.gr/2020/05/28/ti-ine-to-next-generation-eu-tamio-anakampsis/>

¹⁵ Economix Newsroom. 2020. «Τι είναι το Next Generation EU – Η πρόταση της Επιτροπής. Ποιούς πυλώνες και ποια μέσα χρηματοδότησης περιλαμβάνει η πρόταση της Κομισιόν για το νέο ΠΔΠ 2021-2027 και το Next Generation EU». Μάιος, 2020, σελ. 4-5.

<https://www.economix.gr/2020/05/28/ti-ine-to-next-generation-eu-tamio-anakampsis/>

1.Γ. ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΑΝΑΚΑΜΨΗΣ ΚΑΙ ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑΣ: ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΤΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ

Οι οριστικές αποφάσεις όσον αφορά το Ταμείο Ανάκαμψης ελήφθησαν στην έκτακτη Σύνοδο των ηγετών της ΕΕ στις 17-21 Ιουλίου 2020 στις Βρυξέλλες. Επρόκειτο για μια φιλόδοξη και ολοκληρωμένη δέσμη μέτρων που συνδύαζε: α) την πρωτοβουλία NextGenerationEurope, η οποία συνιστά μια προσπάθεια ανάκαμψης με σκοπό την αντιμετώπιση των επιπτώσεων μιας πρωτοφανούς κρίσης προς το συμφέρον της ΕΕ, και β) το κλασικό ΠΔΠ. Αν και αρχικά υπήρξε αδιέξοδος, στη συνέχεια οι ηγέτες των 27 κρατών μελών αποδέχτηκαν την τελευταία πρόταση του Προέδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Σαρλ Μισέλ, σύμφωνα με την οποία ψαλιδίστηκε στα 390 δις ευρώ το ποσό για επιχορηγήσεις και αυξήθηκε στα 360 δις το ποσό που θα διατίθεται μέσω δανείων. Επίσης, ο τελικός συμβιβασμός περιελάμβανε επιστροφές σε μετρητά για κάποια κράτη από τον προϋπολογισμό της ΕΕ, μειώνοντας έτσι τις καθарές ετήσιες συνεισφορές τους. Αξίζει να σημειωθεί πως η Δανία, η Γερμανία, η Ολλανδία, η Αυστρία και η Σουηδία θα λάβουν περισσότερα από 50 δις ευρώ σε επιστροφές για επτά χρόνια.¹⁶

Στην πράξη, στο πλαίσιο του μέσου NextGenerationEurope, το κυριότερο εργαλείο είναι ο Μηχανισμός Ανάκαμψης και Σταθερότητας (Recovery and Resilience Facility - RRF), ο οποίος μάλιστα απορροφά το 90% του συνολικού ποσού των 750 δις ευρώ. Το μέσο NextGenerationEurope και το ΠΔΠ είναι αλληλένδετα. Η προσπάθεια ανάκαμψης είναι αναγκαία ως ταχεία και αποτελεσματική απάντηση σε μια προσωρινή πρόκληση, ωστόσο θα φέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα και θα είναι βιώσιμη μόνο αν συνδέεται και εναρμονίζεται με το παραδοσιακό ΠΔΠ, το οποίο διαμορφώνει τις δημοσιονομικές πολιτικές της Ένωσης από το 1988. Το μέσο NextGenerationEurope είναι σημαντικό, εστιασμένο και χρονικά περιορισμένο. Συγκεκριμένα, είναι σημαντικό διότι οι επιπτώσεις της κρίσης είναι εκτεταμένες, εστιασμένο διότι πρέπει να στοχεύει τις περιφέρειες και τους τομείς που έχουν πληγεί περισσότερο από την κρίση και τέλος χρονικά περιορισμένο διότι το ΠΔΠ και οι κανόνες που το διέπουν εξακολουθούν να αποτελούν το βασικό πλαίσιο του δημοσιονομικού προγραμματισμού και της εκτέλεσης του προϋπολογισμού της

¹⁶ Consilium Europaeum. « ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΑΝΑΚΑΜΨΗΣ: Τα βασικά δεδομένα της Συμφωνίας και το επίσημο μεταφρασμένο κείμενο.» *A total outsourcing company*. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d3e77637-a963-11eb-9585-01aa75ed71a1/language-el>

Ένωσης. Τα πρόσθετα κεφάλαια που θα προκύψουν από το δανεισμό της ΕΕ θα εκταμιευθούν ως επιχορηγήσεις και δάνεια με τη βοήθεια των μέσων και των προγραμμάτων του ΠΔΠ. Με τον τρόπο αυτό διασφαλίζεται τόσο η συνέπεια όσο και η συνοχή. Επομένως, το NGEU και το ΠΔΠ θα συμβάλουν από κοινού στο μετασχηματισμό της ΕΕ μέσω των κύριων πολιτικών της, ιδίως μέσω της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας, της ψηφιακής επανάστασης και της ανθεκτικότητας.

1.Α NEXTGENERATIONEUROPE (NGEU): ΜΕΣΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΟΝΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΚΑΜΨΗΣ

Το σχέδιο για την ευρωπαϊκή ανάκαμψη θα χρειαστεί μαζικές δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις προκειμένου η Ένωση να τεθεί ξανά σε πορεία βιώσιμης και ανθεκτικής ανάκαμψης. Σύμφωνα με το NGEU, η Επιτροπή θα εξουσιοδοτηθεί να δανείζεται εξ ονόματος της Ένωσης κεφάλαια από τις κεφαλαιαγορές, προκειμένου να παρασχεθούν στην Ένωση τα αναγκαία μέσα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που έθεσε η πανδημία COVID-19 και να υλοποιηθούν οι απαραίτητες επενδύσεις.

Δεδομένου ότι το NGEU συνιστά μια έκτακτη αντίδραση σε αυτές τις προσωρινές αλλά ακραίες καταστάσεις, οι εξουσίες που εκχωρούνται στην Επιτροπή με σκοπό το δανεισμό είναι περιορισμένες ως προς το μέγεθος, τη διάρκεια και το πεδίο εφαρμογής. Η Επιτροπή εξουσιοδοτείται να δανειστεί εξ ονόματος της Ένωσης κεφάλαια από τις κεφαλαιαγορές συνολικού ύψους έως 750 δις ευρώ σε τιμές 2018. Η δανειοληπτική αυτή δραστηριότητα θα παύσει το αργότερο στα τέλη του 2026. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι τα δανειακά κεφάλαια μπορούν να χρησιμοποιηθούν για δάνεια συνολικού ύψους έως 360 δις ευρώ σε τιμές 2018 και για επιχορηγήσεις συνολικού ύψους έως 390 δις ευρώ σε τιμές 2018. Η εξόφληση προγραμματίζεται, σύμφωνα με την αρχή της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης, έως το 2058. Ωστόσο, τα ποσά που δεν χρησιμοποιούνται για πληρωμές τόκων, θα χρησιμοποιηθούν για πρόωρη εξόφληση πριν από το τέλος του ΠΔΠ 2021-2027, με ελάχιστο ποσό, ενώ μπορούν παράλληλα να αυξηθούν πάνω από αυτό το επίπεδο, υπό την προϋπόθεση ότι θα θεσπιστούν νέοι ίδιοι πόροι. Τα ποσά που οφείλει η Ένωση σε κάθε δεδομένο έτος για την εξόφληση του κεφαλαίου, δεν υπερβαίνουν το 7,5% του ανώτατου ποσού των 390 δις ευρώ για δαπάνες.

Η Επιτροπή θα καλύπτει τις ανάγκες της μέσω μιας ενεργούς διαχείρισης ρευστότητας και εφόσον χρειαστεί, θα προσφεύγει σε βραχυπρόθεσμη χρηματοδότηση μέσω των κεφαλαιαγορών στο πλαίσιο της διαφοροποιημένης στρατηγικής χρηματοδότησης σε συνάφεια με τα όρια της απόφασης για τους ίδιους πόρους. Αν τα μέτρα αυτά δεν αποφέρουν την αναγκαία ρευστότητα, η Επιτροπή θα έχει τη δυνατότητα να ζητήσει προσωρινά περισσότερους πόρους (0,6% του ΑΕΕ) από τα κράτη μέλη, ως τελευταία λύση. Τα ποσά του NGEU που διοχετεύονται μέσω του προϋπολογισμού για δαπάνες συνιστούν εξωτερικά έσοδα για ειδικό προορισμό, τα οποία θα ελέγχονται από μια, αρμόδια για τον προϋπολογισμό, Αρχή που θα καθοριστεί κατόπιν συμφωνίας μεταξύ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής.

Η δέσμη μέτρων που αφορούν το σχέδιο NGEU στηρίζεται σε 3 πυλώνες:

1. ΠΥΛΩΝΑΣ I: Στήριξη των κρατών μελών για να ανακάμψουν, να ανασυνταχθούν και να βγουν από την κρίση πιο δυνατά. Η ανάκαμψη είναι συνυφασμένη με τις επενδύσεις, γι' αυτό και η Επιτροπή προτείνει να χρησιμοποιηθεί ένα φάσμα μέτρων για τη στήριξη των επενδύσεων και των μεταρρυθμίσεων στα κράτη μέλη. Συγκεκριμένα, τα μέτρα αυτά είναι:
 - Μηχανισμός Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (RRF): Πρόκειται για τον πυρήνα του μέσου NGEU, ύψους 672,5 δις ευρώ, και αφορά κυρίως την πράσινη και ψηφιακή μετάβαση. Από αυτά, τα 360 δις θα δίδονται ως δάνεια και τα 312,5 δις θα δίδονται ως επιχορηγήσεις. Το 70% των επιχορηγήσεων που θα παρασχεθούν από το RRF δεσμεύεται για τα έτη 2021 και 2022, ενώ το υπόλοιπο 30% δεσμεύεται πλήρως έως τα τέλη του 2023. Η προχρηματοδότηση για το RRF θα καταβληθεί το 2021 και θα πρέπει να ανέρχεται σε 10%. Τα κράτη οφείλουν να καταρτίσουν εθνικά σχέδια ανάκαμψης και ανθεκτικότητας στο πλαίσιο των εθνικών τους προγραμμάτων μεταρρυθμίσεων για τα έτη 2021-2023, σε έξι τομείς πολιτικής: α) πράσινη μετάβαση, β) ψηφιακός μετασχηματισμός, γ) έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη και απασχόληση, δ) κοινωνική και εδαφική συνοχή, ε) υγεία και ανθεκτικότητα και στ) πολιτικές για την επόμενη γενιά, συμπεριλαμβανομένης της εκπαίδευσης και των δεξιοτήτων. Συνεπώς, κριτήρια όπως η ενίσχυση του αναπτυξιακού δυναμικού, η δημιουργία θέσεων

εργασίας, η οικονομική και κοινωνική ανθεκτικότητα του κράτους μέλους και η συμβολή στην πράσινη και ψηφιακή μετάβαση, αξιολογούνται θετικά. Τα σχέδια αυτά, στη συνέχεια, αξιολογούνται από την Επιτροπή εντός δύο μηνών από την υποβολή τους και εγκρίνονται από το Συμβούλιο με ειδική πλειοψηφία¹⁷ μετά από πρόταση της Επιτροπής. Στη συνέχεια, το Συμβούλιο θα εκδίδει σχετική εκτελεστική πράξη εντός 4 εβδομάδων από την πρόταση.

- Η πρωτοβουλία REACT-EU: Είναι μια νέα πρωτοβουλία που επεκτείνει την απόκριση στην κρίση και τα μέτρα αποκατάστασης των επιπτώσεων της κρίσης που δρομολογήθηκαν μέσω της Πρωτοβουλίας Επενδύσεων για την αντιμετώπιση του κορονοϊού. Το REACT-EU δρα στην ουσία συμπληρωματικά του RRF. Ο μηχανισμός RRF αφορά πιο μακροπρόθεσμες δράσεις, ενώ ο μηχανισμός REACT-EU αφορά πιο βραχυπρόθεσμες δράσεις σχετικά με την αντιμετώπιση της κρίσης. Ο μηχανισμός REACT-EU θα παράσχει πρόσθετη χρηματοδότηση της Πολιτικής Συνοχής ύψους 47,5 δις ευρώ. Η πρόσθετη αυτή χρηματοδότηση θα καταταχιστεί με κριτήριο τη σοβαρότητα των οικονομικών και κοινωνικών επιπτώσεων της κρίσης, συμπεριλαμβανομένου του επιπέδου ανεργίας των νέων αλλά και τη σχετική ευημερία των κρατών μελών. Τα κεφάλαια θα διατίθενται:
 - Στο Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)
 - Στο Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ)
 - Στο Ταμείο Ευρωπαϊκής βοήθειας προς τους απόρους (TEBA).

Σε αυτό το σημείο, να σημειωθεί ότι τα πρόσθετα αυτά κονδύλια θα χορηγηθούν την περίοδο 2021-2022 από το μέσο NGEU, ενώ δόθηκαν και το 2020 μέσω μιας στοχευμένης αναθεώρησης του δημοσιονομικού πλαισίου.

- Μηχανισμός Δίκαιης Μετάβασης: Ο μηχανισμός αυτός θα λάβει στήριξη ύψους 1,5 δις ευρώ από τον προϋπολογισμό της ΕΕ και δάνεια ύψους 10 δις ευρώ από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων. Ο μηχανισμός αυτός, αφενός θα συμβάλει στην άμβλυνση των κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων της μετάβασης στις περιφέρειες που πλήττονται περισσότερο και αφετέρου θα διασφαλίσει ότι κανείς και καμία δεν θα μείνει στο περιθώριο.

¹⁷ rQMV (reverse Qualified Majority Voting).

2. ΠΥΛΩΝΑΣ II: Επανεκκίνηση της οικονομίας και συμβολή στην επανεκκίνηση των ιδιωτικών επενδύσεων

- Μέσο στήριξης της φερεγγυότητας: Πρόκειται για ένα νέο μέσο, το οποίο θα χρησιμοποιεί την εγγύηση από τον προϋπολογισμό της ΕΕ ώστε να κινητοποιεί ιδιωτικούς πόρους για την επείγουσα στήριξη του μετοχικού κεφαλαίου βιώσιμων ευρωπαϊκών εταιριών από όλους τους οικονομικούς τομείς. Το μέσο αυτό είναι προσωρινό και στοχεύει αποκλειστικά και μόνο στην αντιμετώπιση των επιπτώσεων της πανδημίας. Συμβάλλει στην αποφυγή μαζικών αθετήσεων υποχρεώσεων από βιώσιμες εταιρίες και προωθεί τον πράσινο και ψηφιακό μετασχηματισμό τους. Είναι μέρος του Ευρωπαϊκού Ταμείου Στρατηγικών Επενδύσεων. Με τροφοδότηση ύψους 5 δις ευρώ στον προϋπολογισμό της ΕΕ από το τρέχον δημοσιονομικό πλαίσιο του 2020 για να εξασφαλιστεί ταχεία εκκίνηση και με επιπλέον 26 δις ευρώ από το NGEU, ο προϋπολογισμός της Ένωσης θα παρέχει εγγύηση ύψους ως και περίπου 75 δις ευρώ στον Όμιλο της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων, με την οποία διασφαλίζεται ταχεία υλοποίηση στην πράξη. Το μέσο αυτό αποσκοπεί σε επενδυτικό επίπεδο ύψους 300 δις ευρώ για στήριξη της φερεγγυότητας.
- Πρόγραμμα InvestEU: Είναι ένα επενδυτικό¹⁸¹⁹ πρόγραμμα, το οποίο περιλαμβάνει διάφορα χρηματοδοτικά μέσα που χρησιμοποιούνται επί του παρόντος για τη στήριξη των επενδύσεων στην ΕΕ. Με αφετηρία την επιτυχία του Ευρωπαϊκού Ταμείου Στρατηγικών Επενδύσεων, αποσκοπεί στην κινητοποίηση δημόσιων και ιδιωτικών επενδύσεων στην ΕΕ μέσω εγγύησης από τον προϋπολογισμό της ΕΕ ύψους 26,2 δις. ευρώ που θα στηρίζει επενδυτικά έργα χρηματοπιστωτικών εταιριών, όπως ο όμιλος της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (ΕΤΕπ), εθνικές αναπτυξιακές τράπεζες και διεθνή χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Χάρη στο πολλαπλασιαστικό του αποτέλεσμα,

¹⁸ Joao Leao, Υπουργός οικονομικών της Πορτογαλίας: « Η κινητοποίηση επενδύσεων στην Ευρώπη είναι καίριας σημασίας για την οικονομική ανάκαμψη και την επίτευξη των μακροπρόθεσμων στόχων μας. Το InvestEU θα διαδραματίσει σημαντικό ρόλο εν προκειμένω, συνεισφέροντας στη χρηματοδότηση έργων που συμβάλλουν στην οικοδόμηση πιο πράσινων και ψηφιακών κοινωνιών, στη στήριξη της καινοτομίας και των ΜΜΕ και στην προώθηση της κοινωνικής ένταξης. Προσβλέπω σε μια ταχεία διαδικασία υλοποίησης, ώστε τα πρώτα έργα που επωφελούνται από το InvestEU να μπορέσουν να γίνουν πραγματικότητα το συντομότερο δυνατόν».

¹⁹ Consilium Europaeum.2020. « ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΑΝΑΚΑΜΨΗΣ: Τα βασικά δεδομένα της Συμφωνίας και το επίσημο μεταφρασμένο κείμενο.» *A total outsourcing company*. Ιούλιος, σελ.19. https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_el

το InvestEU αναμένεται να κινητοποιήσει πάνω από 370 δισ. ευρώ πρόσθετων επενδύσεων κατά την επόμενη επταετία, συμβάλλοντας στην οικονομική ανάκαμψη και τις μεσοπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες προτεραιότητες πολιτικής της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένης της πράσινης και της ψηφιακής μετάβασης. Η εγγύηση από τον προϋπολογισμό της ΕΕ θα κατανεμηθεί ενδεικτικά μεταξύ των τεσσάρων σκελών πολιτικής του InvestEU ως εξής: α) Βιώσιμες υποδομές (για παράδειγμα, έργα στους τομείς της βιώσιμης ενέργειας, της ψηφιακής συνδεσιμότητας, των μεταφορών και της κυκλικής οικονομίας), β) Έρευνα, καινοτομία και ψηφιοποίηση (για παράδειγμα, μεταφορά των αποτελεσμάτων της έρευνας στις αγορές, έργα στον τομέα της τεχνητής νοημοσύνης), γ) Πρόσβαση Μικρών και Μεσαίων Επιχειρήσεων σε χρηματοδότηση, και τέλος δ) Κοινωνικές επενδύσεις και δεξιότητες (για παράδειγμα, έργα στους τομείς της εκπαίδευσης και της κατάρτισης, της κοινωνικής στέγασης και της υγειονομικής περίθαλψης).

Προκειμένου να υποστηριχθεί η πράσινη μετάβαση της ΕΕ, τουλάχιστον το 30% των επενδύσεων στο πλαίσιο του InvestEU θα συμβάλει στη δράση της ΕΕ για το κλίμα. Ένα καθεστώς δίκαιης μετάβασης, το οποίο θεσπίζεται οριζόντια σε όλα τα σκέλη πολιτικής, θα στηρίξει τις περιοχές που θίγονται περισσότερο από τη διαδικασία μετάβασης προς τους στόχους της ΕΕ για το κλίμα. Επιπλέον, προκειμένου να λάβουν χρηματοδότηση, τα επενδυτικά έργα πρέπει να τηρούν την αρχή της «μη πρόκλησης σημαντικής βλάβης» και να διασφαλίζουν ότι δεν βλάπτουν τους περιβαλλοντικούς στόχους της ΕΕ. Το InvestEU θα μπορεί επίσης να παρέχει κεφαλαιακή στήριξη για ΜΜΕ που επλήγησαν από την κρίση COVID-19, εφόσον δεν ήταν ήδη προβληματικές υπό όρους κρατικών ενισχύσεων στο τέλος του 2019. Τα κράτη μέλη θα μπορούν να χρησιμοποιούν το πρόγραμμα InvestEU για την υλοποίηση μέρους των οικείων σχεδίων στο πλαίσιο του μηχανισμού ανάκαμψης και ανθεκτικότητας. Επιπλέον, θα έχουν και τη δυνατότητα να διοχετεύουν ορισμένα από τα διαρθρωτικά ταμεία τους στο InvestEU για να κινητοποιήσουν πρόσθετες επενδύσεις.

3. ΠΥΛΩΝΑΣ III: Αξιοποίηση των διδαγμάτων από την κρίση και αντιμετώπιση των στρατηγικών προκλήσεων της Ευρώπης

- **Αγροτική ανάπτυξη:** Οι κατ' εξοχήν αγροτικές περιοχές καλύπτουν τη μισή Ευρώπη και αντιπροσωπεύουν περίπου το 20% του πληθυσμού. Ωστόσο, οι περισσότερες αγροτικές περιοχές είναι επίσης εκείνες που συγκαταλέγονται ανάμεσα στις λιγότερο ευνοημένες περιοχές της ΕΕ, με κατά κεφαλή ΑΕΠ σημαντικά χαμηλότερο από το μέσο ευρωπαϊκό όρο. Με σκοπό να συμβάλει στην ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών και στην άνοδο της απασχόλησης και του βιοτικού επιπέδου, η πολιτική αγροτικής ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει καθορίσει τρεις πρωταρχικούς στόχους: τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας στη γεωργία, την επίτευξη της βιώσιμης διαχείρισης των φυσικών πόρων και της κλιματικής αλλαγής και την ισορροπημένη εδαφική ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών. Η πολιτική συνοχής της ΕΕ μοιράζεται αυτούς τους στόχους. Επομένως, το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) συνεργάζονται για να συμπληρώσουν το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ).

Οι βασικοί τομείς δράσης του ΕΤΠΑ, το οποίο θα ενισχυθεί από το NGEU με το ποσό των 7,5 δις, είναι οι εξής: α) Δημιουργία θέσεων απασχόλησης εκτός των γεωργικών δραστηριοτήτων (νέες επιχειρήσεις, ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων κτλ.), β) Ανάπτυξη της πρόσβασης και των συνδέσεων μεταξύ των πόλεων και των γεωργικών ζωνών, ιδιαίτερα στον τομέα της κοινωνίας της πληροφορίας, γ) Υποστήριξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ) στον αγροτικό (ενισχύσεις καινοτομίας και ανάπτυξη νέων προϊόντων), τον αγροδιατροφικό ή τον δασικό τομέα, δ) Πρόληψη των κινδύνων στον γεωργικό και δασικό τομέα, και ε) Ανάπτυξη των βασικών υποδομών στα χωριά, ιδιαίτερα στα νέα κράτη μέλη.

- **RescEU:** Θεσπίστηκε με το άρθρο 12 της Απόφασης (ΕΕ) 2019/420 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και τέθηκε σε ισχύ στις 21-3-2019, τροποποιώντας την Απόφαση (ΕΕ) 1313/2013 του ΕΚ και του Συμβουλίου περί Μηχανισμού Πολιτικής Προστασίας της Ένωσης. Αυτή η κοινή δεξαμενή²⁰ μέσω της ΕΕ για την αντιμετώπιση καταστροφών ως λύση

²⁰ Κάθε χώρα που πλήττεται από μεγάλες καταστροφές μπορεί να ζητήσει βοήθεια, καθώς και την κινητοποίηση επιχειρησιακών μέσων που έχουν εθελοντικά παρασχεθεί στην ΕΕ, από τις χώρες του Μηχανισμού. Στον Μηχανισμό συμμετέχουν σήμερα 31 χώρες: τα 28 Κράτη Μέλη της Ένωσης, οι

ύστατης ανάγκης θα εμπλουτιστεί με το ποσό του 1,9 δις ευρώ από το μέσο NGEU. Εντάσσονται σ' αυτό από τα κράτη μέλη «μονάδες» (modules) και όχι μεμονωμένα μέσα. Τα μέσα του rescEU μπορούν να χρησιμοποιούνται για εθνικούς σκοπούς, μόνο όταν δεν χρησιμοποιούνται ή δεν είναι απαραίτητα για επιχειρήσεις αντιμετώπισης καταστροφών στο πλαίσιο του Μηχανισμού Πολιτικής Προστασίας της Ένωσης.

- Ορίζων Ευρώπη: Το πρόγραμμα «Ορίζων Ευρώπη» είναι το μελλοντικό πρόγραμμα-πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την έρευνα και την καινοτομία για το διάστημα 2021-2027. Η διάρθρωση του προγράμματος «Ορίζων Ευρώπη» περιλαμβάνει τρεις πυλώνες: Πυλώνας 1: Επιστημονική αριστεία (ανάπτυξη γνώσεων υψηλής ποιότητας), πυλώνας 2: Παγκόσμιες προκλήσεις και ευρωπαϊκή βιομηχανική ανταγωνιστικότητα και τέλος, πυλώνας 3: Καινοτόμος Ευρώπη ή αλλιώς σύσταση ευρωπαϊκού Συμβουλίου Καινοτομίας.
- EU4Health: Πρόγραμμα ύψους 9,4 δις ώστε η Ένωση να διαθέτει τις κρίσιμες εκείνες ικανότητες που χρειάζονται ώστε να ανταποκρίνεται με ταχύτητα σε μελλοντικές κρίσεις.
- Μηχανισμός Γειτονίας Ανάπτυξης και Διεθνούς Συνεργασίας: Αυξάνεται ο προϋπολογισμός του στα 86 δις μέσω μιας νέας εγγύησης εξωτερικής δράσης.
- Πρόγραμμα «ψηφιακή Ευρώπη»: Πρόγραμμα ύψους 8,2 δις ευρώ, με το οποίο ενισχύεται η κυβερνο-άμυνα της Ένωσης και στηρίζεται η ψηφιακή της μετάβαση.
- Ταμείο Ασύλου και Μετανάστευσης και Ταμείο για την ολοκληρωμένη ενίσχυση των συνόρων: Το συνολικό κονδύλι των ταμείων αυτών αγγίζει τα 22 δις ευρώ με σκοπό να ενταθεί η συνεργασία όσον αφορά τη φύλαξη των εξωτερικών συνόρων και να υποστηριχθεί η πολιτική για τη Μετανάστευση και το Άσυλο.

χώρες του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (EOX) Ισλανδία και Νορβηγία, καθώς και οι χώρες Μαυροβούνιο, Σερβία, Βόρεια Μακεδονία και Τουρκία.

1.Ε. ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΜΕΣΟΥ «NextGenerationEU»

Ο Μηχανισμός Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (RFF) ανέρχεται στα 672,5 δις ευρώ, εκ των οποίων τα δάνεια ανέρχονται στα 360 δις ευρώ και οι επιχορηγήσεις στα 312,5 δις ευρώ. Παρακάτω αποτυπώνονται συγκεντρωτικά όσα προαναφέραμε.

ReactEU	→	47,5	δις	ευρώ
Ορίζων Ευρώπη	→	5,00	δις	ευρώ
Πρόγραμμα InvestEU	→	5,6	δις	ευρώ
Αγροτική Ανάπτυξη	→	7,5	δις	ευρώ
Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης (ΤΔΜ)	→	10,0	δις	ευρώ
RescEU	→	1,9	δις	ευρώ

ΣΥΝΟΛΟ 750 δις ευρώ

Πηγή: Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 21ης Ιουλίου 2020.

1.2. ΠΟΛΥΕΤΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ (ΠΔΠ) 2021-2027

Το νέο πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο (ΠΔΠ) θα καλύψει την επταετία 2021-2027. Ο προϋπολογισμός, με τη σειρά του, θα επιτρέψει στην ΕΕ να αντιμετωπίσει τρέχουσες αλλά και μελλοντικές προκλήσεις, να εκπληρώσει τις πολιτικές της προτεραιότητες υπό το πρίσμα του οδικού χάρτη της Μπρατισλάβας, των δηλώσεων της Ρώμης και του Σιμπίου και τέλος να αποτελέσει το κύριο μέσο, ενισχυμένο από το NGEU, για την εφαρμογή της δέσμης μέτρων για την ανάκαμψη στο πλαίσιο αντιμετώπισης των κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων της πανδημίας COVID-19.

Το ΠΔΠ για την περίοδο 2021-2027 έχει την παρακάτω δομή:

- Τομέας 1 «Ενιαία αγορά, καινοτομία και ψηφιακή οικονομία»

Τομέας 2 «Συνοχή, ανθεκτικότητα και αξίες», ο οποίος θα περιλαμβάνει δύο υποτομείς. Η ταξινόμηση των δαπανών σε τομείς και ομάδες πολιτικής αντικατοπτρίζει τις πολιτικές προτεραιότητες της Ένωσης και προσφέρει την αναγκαία ευελιξία για την αποδοτική κατανομή των πόρων. Επιπλέον, ο μειωμένος αριθμός των προγραμμάτων εξασφαλίζει τη συνοχή και την προώθηση των συνεργειών. Στην πράξη, το μέγιστο συνολικό ποσό των δαπανών για την ΕΕ των 27

μελών κατά την περίοδο 2021-2027 ορίζεται στα 1.074.300 εκατ. ευρώ σε πιστώσεις αναλήψεων υποχρεώσεων, συμπεριλαμβανομένης της ενσωμάτωσης του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάπτυξης, και 1.061.058 εκατ. ευρώ σε πιστώσεις πληρωμών. Σύμφωνα με την αρχή της ενότητας του προϋπολογισμού, το ΠΔΠ περιλαμβάνει κατά κανόνα όλα τα χρηματοδοτικά κονδύλια της ΕΕ. Ωστόσο, λόγω των ιδιαιτεροτήτων τους, θα τεθούν εκτός των ανώτατων ορίων του ΠΔΠ όλα τα ειδικά μέσα ή διαφορετικά, θα αποτελούν κονδύλια εκτός προϋπολογισμού.

A. ΔΑΠΑΝΕΣΑ.1. ΤΟΜΕΑΣ Ι: «ΕΝΙΑΙΑ ΑΓΟΡΑ, ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΚΑΙ ΨΗΦΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ»

Η ενωσιακή δράση σε αυτόν τον τομέα παρουσιάζει υψηλή προστιθέμενη αξία. Τα προγράμματα²¹ στο πλαίσιο του συγκεκριμένου τομέα συμβάλλουν στις προτεραιότητες της Μπρατισλάβας και της Ρώμης²², ειδικότερα στο επίπεδο της προαγωγής της έρευνας, της καινοτομίας και του ψηφιακού μετασχηματισμού, των ευρωπαϊκών στρατηγικών επενδύσεων, των δράσεων υπέρ της ενιαίας αγοράς και της ανταγωνιστικότητας επιχειρήσεων και μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ). Ωστόσο, να επισημάνουμε σε αυτό το σημείο πως το ύψος των αναλήψεων υποχρεώσεων για τον τομέα αυτό δεν μπορεί να υπερβεί τα 132.781 εκατ. ευρώ. Με στόχο την αποτελεσματικότερη κατανόηση όσων αναφέρουμε, θα παρατεθεί παρακάτω σειρά πινάκων, αντλούμενων από το παράρτημα EUCO 10/20²³.

2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
19.721	19.666	19.133	18.633	18.518	18.646	18.473

Πίνακας 1: εκατ. ευρώ, τιμές 2018 (EUCO 10/20)

1.2.A.2 ΤΟΜΕΑΣ ΙΙ: «ΣΥΝΟΧΗ, ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΞΙΕΣ»

Στόχος του εν λόγω τομέα είναι να συμβάλει στην προστιθέμενη αξία της ΕΕ προωθώντας τη σύγκλιση, στηρίζοντας τις επενδύσεις, αλλά και τη δημιουργία θέσεων εργασίας και την ανάπτυξη, ώστε να συμβάλει στη μείωση των οικονομικών,

²¹ Ο εν λόγω τομέας στηρίζει το πρόγραμμα «Ορίζων Ευρώπη», το νέο ευρωπαϊκό Διαστημικό Πρόγραμμα και το έργο του Διεθνούς Θερμοπυρηνικού Αντιδραστήρα ITER, το πρόγραμμα «InvestEU», το πρόγραμμα «Ψηφιακή Ευρώπη» και το μηχανισμό «Συνδέοντας την Ευρώπη».

²² Consilium Europaeum. 2017. «Οικοδόμηση του κοινού μέλλοντος μας». *Θεματολόγιο των Ηγετών*, Οκτώβριος. https://www.consilium.europa.eu/media/35336/leadersagenda_el02.pdf

²³ www.consilium.europa.eu.

κοινωνικών και εδαφικών ανισοτήτων στο εσωτερικό των κρατών μελών και σε ολόκληρη την Ευρώπη. Ο τομέας αυτός επενδύει στην περιφερειακή ανάπτυξη, τη συνοχή και την ανθεκτικότητα, στο ανθρώπινο δυναμικό, την κοινωνική συνοχή και τις αξίες. Οι πιστώσεις αναλήψεων για τον τομέα αυτόν δεν θα υπερβούν το ποσό των 377.768 εκατ. ευρώ, εκ των οποίων τα 330.235 εκατ. ευρώ θα διατεθούν στον υποτομέα 2α «Οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή» και τα 47.533 εκατ. ευρώ θα διατεθούν αντίστοιχα στον υποτομέα 2β «Ανθεκτικότητα και αξίες». Το συνολικό ποσό που κατανέμεται σε κάθε κράτος προκύπτει από έναν αλγόριθμο, ο οποίος λαμβάνει υπόψη τόσο το κατά κεφαλήν ΑΕΠ εκπεφρασμένο σε ΜΑΔ όσο και το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν κάθε κράτους μέλους. Όλα τα στοιχεία παρατίθενται αναλυτικά στους παρακάτω πίνακες.

ΣΥΝΟΧΗ, ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΞΙΕΣ

2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
49.741	51.101	52.194	53.954	55.182	56.787	58.809

ΥΠΟΤΟΜΕΑΣ 2α: Οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή

45.411	45.951	46.493	47.130	47.770	48.414	49.066
---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

ΥΠΟΤΟΜΕΑΣ 2β: Ανθεκτικότητα και αξίες

4.330	5.150	5.701	6.824	7.412	8.373	9.743
--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------

1.2.A.3 ΤΟΜΕΑΣ ΙΙΙ: «ΦΥΣΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ»

Η χρηματοδότηση σε αυτόν τον τομέα επικεντρώνεται στην απόδοση προστιθέμενης αξίας μέσω μιας εκσυγχρονισμένης, βιώσιμης γεωργικής, θαλάσσιας και αλιευτικής πολιτικής καθώς και με την προώθηση της δράσης για το κλίμα και την προαγωγή της προστασίας του περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας. Η ενσωμάτωση του κλίματος στο σύνολο του προϋπολογισμού και η ενισχυμένη ολοκλήρωση των περιβαλλοντικών στόχων προσδίδει στον τομέα αυτό καίριο ρόλο για την επίτευξη του φιλόδοξου στόχου της ΕΕ. Ένα ποσοστό τουλάχιστον 30% θα κατευθύνεται σε κλιματικούς στόχους. Το ύψος των πιστώσεων αναλήψεων υποχρεώσεων για τον τομέα αυτό, ο οποίος αποτελείται από τη γεωργική και τη θαλάσσια πολιτική, καθώς και τη δράση για το περιβάλλον και το κλίμα, δεν θα

υπερβαίνει το ποσό των 356.374 εκατ. ευρώ, εκ των οποίων 258.595 εκατ. ευρώ θα διατεθούν σε δαπάνες σχετικές με την αγορά και σε άμεσες ενισχύσεις. Οι άμεσες πληρωμές, βάσει του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1307/2013 και του κανονισμού για το στρατηγικό σχέδιο της ΚΓΠ, δεν θα υπερβούν τα 239.916 εκατ. ευρώ.

ΦΥΣΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ
(εκατ. ευρώ σε τιμές 2018)

2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
55.242	52.214	51.489	50.617	49.719	48.932	48.161
Εκ των οποίων : Δαπάνες σχετικές με την αγορά και τις άμεσες ενισχύσεις						
38.564	38.115	37.604	36.983	36.373	35.772	35.183

A.4 ΤΟΜΕΑΣ IV: « ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΣΥΝΟΡΩΝ »

Ο αποτελεσματικός έλεγχος των εξωτερικών συνόρων αποτελεί προϋπόθεση για να εξασφαλιστεί μια πιο αποτελεσματική διαχείριση της μετανάστευσης, αλλά και υψηλό επίπεδο εσωτερικής ασφάλειας, χωρίς να θιγεί η αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας προσώπων και εμπορευμάτων στο εσωτερικό της ΕΕ. Τα προγράμματα του εν λόγω τομέα φιλοδοξούν να επιτύχουν μια συνολική προσέγγιση για τη μετανάστευση στην ΕΕ και τα κράτη μέλη της.

Στην πράξη, το Ταμείο Ασύλου και Μετανάστευσης θα συντρέχει²⁴ τα κράτη μέλη σε ό,τι αφορά την υποδοχή των αιτούντων άσυλο και τη λήψη μέτρων ένταξης. Θα υποστηρίζει επίσης την ανάπτυξη κοινής πολιτικής για το άσυλο και τη μετανάστευση και θα διευκολύνει την αποτελεσματική διαχείριση της εξωτερικής μετανάστευσης, συμπεριλαμβανομένων των επιστροφών και της ενισχυμένης συνεργασίας με τρίτες χώρες, ιδίως εκείνων που συνορεύουν με την ΕΕ ή βρίσκονται κοντά στα σύνορά της. Επίσης, θα δημιουργηθούν συνέργειες με τον τομέα της συνοχής προκειμένου να καταστεί εφικτή η κοινωνικοοικονομική ένταξη των

²⁴ Λαμβανομένων υπόψη των ειδικών αναγκών των κρατών μελών στα οποία έχει υποβληθεί ο μεγαλύτερος αριθμός αιτήσεων ασύλου κατά κεφαλήν το 2018 και το 2019, αυξάνονται τα καθορισμένα ποσά για την Κύπρο, τη Μάλτα και την Ελλάδα σε 25 εκατ. ευρώ όσον αφορά στο Ταμείο Ασύλου και Μετανάστευσης και σε 25 εκατ. ευρώ για την Ολοκληρωμένη Διαχείριση των συνόρων.

μεταναστών αλλά και με τον τομέα της εξωτερικής πολιτικής προκειμένου να προωθηθεί η συνεργασία με τρίτες χώρες στους τομείς της διαχείρισης της μετανάστευσης και της ασφάλειας. Να σημειωθεί ότι οι πιστώσεις αναλήψεων υποχρεώσεων στον τομέα αυτό δεν θα υπερβαίνουν τα 22.671 εκατ. ευρώ.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΟΡΩΝ σε εκατ. ευρώ, τιμές 2018						
2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
2.324	2.811	3.164	3.282	3.672	3.682	3.736

Τα μέτρα αυτά θα συμπληρωθούν με την ενίσχυση του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής ή αλλιώς FRONTEX, με συνολικό κονδύλιο ύψους 5.148 εκατ. ευρώ και με την αύξηση των συνεισφορών των κρατών μελών σε είδος για την υποστήριξη των κρατών μελών της πρώτης γραμμής.

1.2.A.5 ΤΟΜΕΑΣ V: «ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑ»

Οι δράσεις στο πλαίσιο του τομέα αυτού αποτελούνται από στοχευμένα προγράμματα στον τομέα της ασφάλειας²⁵ και της άμυνας και απηχούν τόσο την αλλαγή της γεωπολιτικής κατάστασης όσο και τις νέες πολιτικές προτεραιότητες της ΕΕ. Οι δράσεις αυτές σχετίζονται, μεταξύ άλλων, με την εσωτερική ασφάλεια, την αντιμετώπιση κρίσεων και τον παροπλισμό πυρηνικών εγκαταστάσεων²⁶, καθώς και με τον τομέα της άμυνας²⁷. Οι πιστώσεις αναλήψεων υποχρεώσεων στον τομέα αυτό δεν θα υπερβαίνουν τα 98.419 εκατ. ευρώ.

ΓΕΙΤΟΝΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ ΚΑΙ ΥΠΟΛΟΙΠΟΣ ΚΟΣΜΟΣ (εκατ. ευρώ σε τιμές 2018)						
2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027

²⁵ Το Ταμείο Εσωτερικής Ασφάλειας χρηματοδοτεί δράσεις για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, της ριζοσπαστικοποίησης, του οργανωμένου εγκλήματος, του κυβερνοεγκλήματος και της εμπορίας ανθρώπων (trafficking).

²⁶ Ταμείο θα παράσχει ειδική στήριξη για τον παροπλισμό των πυρηνικών σταθμών: Ignalina της Λιθουανίας, Bohunice της Σλοβακίας και Kozloduy της Βουλγαρίας.

²⁷ Η χρηματοδότηση στον τομέα της άμυνας γίνεται μέσω του Ευρωπαϊκού Ταμείου Άμυνας (ETA), το οποίο αποσκοπεί στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, της αποδοτικότητας και της καινοτόμου ικανότητας της ευρωπαϊκής αμυντικής και τεχνολογικής βιομηχανίας.

15.309	15.522	14.789	14.056	13.323	12.592	12.828
--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------

1.2.A.6 ΤΟΜΕΑΣ VI: «ΓΕΙΤΟΝΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ ΚΑΙ ΥΠΟΛΟΙΠΟΣ ΚΟΣΜΟΣ »

Ο συγκεκριμένος τομέας χρηματοδοτεί την εξωτερική δράση της ΕΕ και βοηθά χώρες που προετοιμάζονται να εισχωρήσουν στην ΕΕ. Η εξωτερική δράση θα χρηματοδοτήσει συγχρόνως την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) με 2.375 εκατ. ευρώ.

ΓΕΙΤΟΝΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ ΚΑΙ ΥΠΟΛΟΙΠΟΣ ΚΟΣΜΟΣ (εκατ. ευρώ σε τιμές 2018)						
2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
15.309	15.522	14.789	14.056	13.323	12.592	12.828

1.2.A.7 ΤΟΜΕΑΣ VII: «ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ»

Μια υψηλού επαγγελματικού επιπέδου Ευρωπαϊκή Δημόσια Διοίκηση, επιλεγμένη με την ευρύτερη δυνατή γεωγραφική διασπορά, διαδραματίζει ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο, στηρίζοντας την Ένωση στην προσπάθειά της να υλοποιήσει τις προτεραιότητες και τα προγράμματά της για την εξυπηρέτηση του κοινού ευρωπαϊκού συμφέροντος. Σε αυτήν την περίπτωση, οι πιστώσεις αναλήψεων υποχρεώσεων περιλαμβάνουν τις διοικητικές δαπάνες των θεσμικών οργάνων, τα ευρωπαϊκά σχολεία, αλλά και τις συντάξεις, και δεν υπερβαίνουν τα 73.102 εκατ. ευρώ. Κάπου εδώ αξίζει να σημειώσουμε πως τα ανώτατα όρια θα πρέπει να καθορίζονται με τέτοιο τρόπο ώστε να αποφεύγονται τα υπερβολικά περιθώρια και να αποτυπώνονται οι αναμενόμενες προσαρμογές μισθών, η εξέλιξη σταδιοδρομίας, οι δαπάνες συνταξιοδότησης και άλλες σχετικές παραδοχές.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ (εκατ. ευρώ σε τιμές 2018)						
2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
10.021	10.215	10.342	10.454	10.554	10.673	10.843
από τα οποία διοικητικές δαπάνες των θεσμικών οργάνων						
7.742	7.878	7.945	7.997	8.025	8.077	8.188

1.3. ΕΣΟΔΑ

Οι ρυθμίσεις που αφορούν τους ίδιους πόρους οφείλουν να έχουν πάντα ως γνώμονα τους γενικούς στόχους της απλότητας, της διαφάνειας και της ισοτιμίας, συμπεριλαμβανομένης της δίκαιης κατανομής των βαρών. Το συνολικό ποσό των ιδίων πόρων που διατίθενται στον προϋπολογισμό της ΕΕ για την κάλυψη των ετήσιων πιστώσεων πληρωμών δεν θα υπερβαίνει το 1,40% του αθροίσματος του ΑΕΕ όλων των κρατών μελών. Οι ίδιοι πόροι αντιπροσωπεύουν το 98% περίπου του προϋπολογισμού. Το συνολικό ποσό των ιδίων πόρων δεν επιτρέπεται να υπερβαίνει το 1,20% του ακαθάριστου εθνικού εισοδήματος της ΕΕ. Οι παραδοσιακοί ίδιοι πόροι προέρχονται από συνεισφορές των κρατών μελών, από δασμούς στις εισαγωγές προϊόντων από χώρες εκτός ΕΕ και από πρόστιμα σε επιχειρήσεις που δεν τηρούν τους κανόνες της ΕΕ, από ένα μέρος του ΦΠΑ που εισπράττουν τα κράτη μέλη, από εισφορά ενός ενιαίου ποσοστού επί του ΑΕΕ των κρατών μελών και από κάποια λοιπά έσοδα²⁸.

Προκειμένου να μειωθεί η συνεισφορά των κρατών μελών βάσει του ΑΕΕ και του ΦΠΑ (όχι όμως υπερβολικά), θεσπίστηκαν ορισμένοι νέοι ίδιοι πόροι. Συγκεκριμένα:

- Από 1^{ης} Ιανουαρίου 2021 έχει εισαχθεί ένας νέος ίδιος πόρος αποτελούμενος από ένα μέρος των εσόδων από εθνική συνεισφορά, η οποία θα υπολογίζεται βάσει του βάρους των μη ανακυκλούμενων απορριμμάτων πλαστικών συσκευασιών με συντελεστή καταβολής 0,80 ευρώ ανά χιλιόγραμμο.
- Η Επιτροπή υπέβαλε το πρώτο εξάμηνο του 2021 προτάσεις σχετικά με το μηχανισμό συνοριακής προσαρμογής άνθρακα και την ψηφιακή εισφορά, με σκοπό την καθιέρωσή τους το αργότερο έως την 1^η Ιανουαρίου 2023.

²⁸ Πρόκειται για φόρους επί των αποδοχών του προσωπικού της ΕΕ, συνεισφορές τρίτων χωρών για τη συμμετοχή τους σε ορισμένα προγράμματα της ΕΕ καθώς και πρόστιμα που επιβάλλονται σε εταιρίες που παραβιάζουν τη νομοθεσία περί ανταγωνισμού.

- Επίσης, η Επιτροπή καλείται να υποβάλει αναθεωρημένη πρόταση για το Σύστημα Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών (ΣΕΔΕ)²⁹, επεκτείνοντάς το ενδεχομένως στην αεροπορία και την ναυτιλία.
- Κατά τη διάρκεια του επόμενου ΠΔΠ, η Επιτροπή οφείλει να προτείνει και νέους ίδιους πόρους.

Επισημαίνεται ότι τα έσοδα από τους νέους ίδιους πόρους μετά το 2021 θα χρησιμοποιηθούν για την πρόωρη εξόφληση δανείων στο πλαίσιο του NextGenerationEU.

²⁹ Consilium Europaeum. « ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΑΝΑΚΑΜΨΗΣ: Τα βασικά δεδομένα της Συμφωνίας και το επίσημο μεταφρασμένο κείμενο.» *A total outsourcing company*. Σελ.8.
https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_el

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

2.ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΗΠΑ ΣΤΗΝ ΚΡΙΣΗ ΠΟΥ ΠΡΟΕΚΥΨΕ ΑΠΟ ΤΟΝ COVID-19

Η κρίση που προέκυψε στις Ηνωμένες Πολιτείες από το ξέσπασμα του κορονοϊού, με το σχετικό κλείσιμο επιχειρήσεων, τις ακυρώσεις εκδηλώσεων και την πολιτική της εξ αποστάσεως εργασίας από το σπίτι, έχει προκαλέσει μια βαθιά οικονομική ύφεση αβέβαιης διάρκειας. Όπως ήταν φυσικό, η Κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών και οι ομόλογοί της σε όλον τον κόσμο δανείζονται και δαπανούν τρισεκατομμύρια δολάρια προκειμένου να αντιμετωπίσουν την κρίση αυτή. Για το λόγο αυτό, οι Ρεπουμπλικάνοι και οι Δημοκρατικοί συμφώνησαν σε ένα δημοσιονομικό πακέτο μαμούθ, το μεγαλύτερο στη σύγχρονη ιστορία των ΗΠΑ, το οποίο έχει στόχο την ενίσχυση νοικοκυριών, νοσοκομείων και επιχειρήσεων, ύψους σχεδόν 2 τρις δολαρίων³⁰. Η συμφωνία επιτεύχθηκε λίγες ώρες αφότου ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας ανακοίνωσε ότι οι ΗΠΑ σύντομα θα αντικαθιστούσαν την Ιταλία ως το επίκεντρο της πανδημίας. Ο Λευκός Οίκος, μάλιστα, ζητούσε 500 δισ. δολάρια, τα οποία θα διαχειριζόταν ο Πρόεδρος εν λευκώ, ενισχύοντας μεγάλες επιχειρήσεις χωρίς κριτήρια και διαφάνεια – ενώ δε δίστασε να ζητήσει να μείνει απόρρητο επί 6 μήνες ποιες επιχειρήσεις ενισχύθηκαν, δηλαδή μέχρι τις προεδρικές εκλογές του Νοεμβρίου. Το Κογκρέσο και η Γερουσία, που ελέγχουν μέχρι το τελευταίο δολάριο του αμερικανικού κράτους, αρνήθηκαν να παραχωρήσουν τέτοιο δικαίωμα. Έτσι, ο Ντόναλντ Τραμπ (που επικαλέσθηκε προεδρικές εξουσίες εν καιρώ πολέμου) υποχρεώθηκε να δεχτεί έλεγχο δαπανών και τελικά επήλθε συμφωνία.

Αυτό το γεγονός έφερε ορισμένα αποτελέσματα υψίστης σημασίας. Πρώτο σημαντικό αποτέλεσμα είναι ότι, συνυπολογίζοντας τα τρισεκατομμύρια νομισματικής τόνωσης (γνωστό και ως «φρέσκο χρήμα») της Fed οι ΗΠΑ ρίχνουν (με άλλα λόγια, κόβουν νέο και) πρακτικά άπειρο χρήμα στην οικονομία για να αντιμετωπίσουν τις συνέπειες της επιδημίας. Εξίσου σημαντικό είναι ότι, από τη

³⁰ 2020. «Συμφωνία για πακέτο-μαμούθ \$2 τρις στις ΗΠΑ λόγω κορονοϊού.» *Brief*, <https://www.brief.com.cy/oikonomia/diethni/symfonia-gia-paketo-mamoyth-2-tris-stis-ipa-logo-koronoioy?amp>

στιγμή που συνειδητοποιήθηκε το μέγεθος της επερχόμενης οικονομικής ύφεσης και υπήρξε η αρχική απόφαση να ενισχυθεί η οικονομία, όλα κινήθηκαν ταχύτατα – με ρυθμό που είναι ασφαλώς αδιανόητος για την Ευρώπη. Σε συνήθεις καταστάσεις, κατά κανόνα, η έγκριση κάποιας σοβαρής δαπάνης ή η θέσπιση ενός νέου νόμου είναι μια μεγάλη περιπέτεια. Προηγείται εκτενής συζήτηση στις δημοσιονομικές επιτροπές (Authorization και Appropriation Committees) του Κογκρέσου και της Γερουσίας, μετά στέλνονται οι ξεχωριστές αποφάσεις τους σε ειδικές μικτές επιτροπές (τα λεγόμενα Conference Committees) για να προσπαθήσουν να συγκεράσουν τις διαφορές τους και τελικά, στις περισσότερες περιπτώσεις, μετά από πολλές εβδομάδες ή/και μήνες, δεν λαμβάνεται καμία απόφαση. Σπανίως θα φτάσει κάτι στο γραφείο του Προέδρου προς υπογραφή. Οφείλουμε όμως να αναγνωρίσουμε πως όταν συμφωνούν να αντιμετωπίσουν μια κρίση, τότε όλα αυτά γίνονται με απίστευτους ρυθμούς.

Επί της ουσίας, τα χρήματα που η Κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών δαπανά προέρχονται από:

- Αποταμίευση: Ο κόσμος έχει και εξακολουθεί να αποταμιεύει μεγάλα ποσά. Αυτός είναι και ένας λόγος για τον οποίο τα επιτόκια για το δημόσιο χρέος των ΗΠΑ -και το χρέος πολλών ξένων κυβερνήσεων- ήταν τόσο χαμηλά πριν χτυπήσει ο COVID-19. Αυτό υποδηλώνει ότι στην παρούσα φάση υπάρχει άφθονο περιθώριο για αύξηση του δανεισμού με σχετικά χαμηλό κόστος.
- Το χαρτοφυλάκιο μετατρέπεται σε δημόσιο χρέος των ΗΠΑ: Τα άτομα και τα ιδρύματα με αποταμιεύσεις είναι ιδιαίτερα πρόθυμα να επενδύσουν τα χρήματα στο δημόσιο χρέος των ΗΠΑ αυτήν τη στιγμή. Σε περιόδους κρίσης, τα ιδρύματα, τα άτομα και οι ξένες κυβερνήσεις προτιμούν συχνά την ασφάλεια των θησαυρών αντί να βάζουν τα χρήματά τους στο χρηματιστήριο, τα εταιρικά ομόλογα ή τα ακίνητα. Για παράδειγμα, δισεκατομμύρια δολάρια έχουν μετακινηθεί από αμοιβαία κεφάλαια της χρηματαγοράς που επενδύουν σε εταιρικά βραχυπρόθεσμα IOU σε αμοιβαία κεφάλαια χρηματαγοράς που επενδύουν αποκλειστικά στο δημόσιο χρέος των ΗΠΑ. Αυτό διευκολύνει το Υπουργείο Οικονομικών των ΗΠΑ να δανειστεί περισσότερα χωρίς να αναγκαστεί να πληρώσει πολύ υψηλότερα επιτόκια.

- Κεντρικές τράπεζες: Η Ομοσπονδιακή Τράπεζα (FED) μπορεί και δημιουργεί χρήματα και μπορεί και χρησιμοποιεί αυτά τα χρήματα για να αγοράσει κρατικά ομόλογα. Αυτό άλλωστε έκανε η Fed κατά τη διάρκεια της Μεγάλης Ύφεσης 2007-09, και αυτό κάνει τώρα. Για να είμαστε ακριβείς, η Fed δεν δίνει χρήματα απευθείας στο Υπουργείο Οικονομικών. Στην πραγματικότητα, η Fed αγοράζει κυβερνητικά IOU (κρατικά ομόλογα) από ιδιώτες επενδυτές ή ξένες κυβερνήσεις που έχουν δανείσει χρήματα στο Υπουργείο Οικονομικών. Αλλά, φυσικά, όσο περισσότερο αγοράζει η Fed, τόσο χαμηλότερα είναι τα επιτόκια που η κυβέρνηση πρέπει να πληρώσει για νέο δανεισμό και τόσο περισσότερο το Υπουργείο Οικονομικών των ΗΠΑ μπορεί να δανειστεί συνολικά χωρίς να ανεβεί αυτό το επιτόκιο.

2.1. FED Ή ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΩΝ ΗΠΑ: ΕΝΑΣ ΔΥΝΑΤΟΣ «ΚΡΙΚΟΣ» ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ

Η Fed έχει παρέμβει με ένα ευρύ φάσμα δράσεων για τον περιορισμό της οικονομικής ζημίας από την πανδημία, συμπεριλαμβανομένου του δανεισμού έως 2,3 τρισεκατομμυρίων δολαρίων για τη στήριξη νοικοκυριών, εργοδοτών, χρηματοπιστωτικών αγορών και κρατικών και τοπικών κυβερνήσεων. *«Χρησιμοποιούμε αυτές τις εξουσίες δανεισμού σε άνευ προηγουμένου βαθμό [και]... θα συνεχίσουμε να χρησιμοποιούμε αυτές τις εξουσίες δυναμικά, προληπτικά και επιθετικά έως ότου είμαστε σίγουροι ότι είμαστε σταθερά στο δρόμο προς την ανάκαμψη»*,³¹ λέει ο Jerome H. Powell, πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου της Ομοσπονδιακής Τράπεζας.

Συγκεκριμένα, η Fed, προκειμένου να υποστηρίξει την οικονομία των Ην. Πολιτειών:

A) Διαμορφώνει επιτόκια σχεδόν μηδενικά

A1. Επιτόκιο ομοσπονδιακών κεφαλαίων: Η Fed έχει μειώσει τον στόχο της για το επιτόκιο ομοσπονδιακών κεφαλαίων. Το ομοσπονδιακό επιτόκιο κεφαλαίων αποτελεί σημείο αναφοράς για άλλα βραχυπρόθεσμα επιτόκια και επηρεάζει επίσης τα μακροπρόθεσμα επιτόκια, οπότε αυτή η κίνηση στοχεύει στη μείωση του κόστους

³¹ Jeffrey Cheng, Dave Skidmore and David Wessel, «What's the Fed doing in response to the COVID-19 crisis? What more could it do?». *Brookings*, July .
<https://www.brookings.edu/research/fed-response-to-covid19/>

δανεισμού σε στεγαστικά δάνεια, δάνεια για αγορά αυτοκινήτων και άλλα δάνεια, αλλά και στη μείωση του εισοδήματος από τόκους που αποκτούν οι αποταμιευτές.

A2. Καθοδήγηση: Χρησιμοποιώντας ένα εργαλείο που ακονίστηκε κατά τη Μεγάλη Ύφεση του 2007-2009, η Fed έχει προσφέρει καθοδήγηση προς τα εμπρός για τη μελλοντική πορεία του βασικού επιτοκίου της, λέγοντας ότι τα επιτόκια θα παραμείνουν χαμηλά «έως ότου είναι βέβαιο ότι η οικονομία έχει ξεπεράσει τα πρόσφατα γεγονότα και βρίσκεται σε καλό δρόμο για την επίτευξη των στόχων της μέγιστης απασχόλησης και σταθερότητας των τιμών.» Αυτή η καθοδήγηση προς τα εμπρός για το ημερήσιο επιτόκιο ασκεί πτωτική πίεση στα μακροπρόθεσμα επιτόκια.

B) Υποστηρίζει τη λειτουργία της χρηματοοικονομικής αγοράς

B1. Αγορές τίτλων (QE): Η Fed έχει ξαναρχίσει την αγορά τεράστιων ποσών κινητών αξιών, ένα βασικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε κατά τη διάρκεια της Μεγάλης Ύφεσης, όταν η Fed αγόρασε τρισεκατομμύρια μακροπρόθεσμες αξίες. Οι αγορές κινητών αξιών που χρηματοδοτούνται από στεγαστικά δάνεια και υποθήκες έχουν καταστεί δυσλειτουργικές από το ξέσπασμα του COVID-19 και οι ενέργειες της Fed στοχεύουν στην αποκατάσταση της ομαλής λειτουργίας της αγοράς, έτσι ώστε η πίστωση να μπορεί να συνεχίσει να ρέει. Στις 15 Μαρτίου 2020, η Fed δήλωσε ότι θα αγοράσει τουλάχιστον 500 δισεκατομμύρια δολάρια σε τίτλους του Δημοσίου και 200 δισεκατομμύρια δολάρια σε τίτλους με εγγύηση ενυπόθηκων δανείων από την κυβέρνηση τους επόμενους μήνες. Στη συνέχεια, στις 23 Μαρτίου 2020, έκανε τις αγορές ανοιχτές, λέγοντας ότι θα αγόραζε τίτλους «στα ποσά που απαιτούνται για την υποστήριξη της ομαλής λειτουργίας της αγοράς και της αποτελεσματικής μετάδοσης της νομισματικής πολιτικής σε ευρύτερες χρηματοοικονομικές συνθήκες». Στη συνέχεια, η λειτουργία της αγοράς βελτιώθηκε και η Fed μείωσε τις αγορές της έως τον Απρίλιο και τον Μάιο. Στις 10 Ιουνίου 2020, ωστόσο, η Fed δήλωσε ότι θα αγοράζει τουλάχιστον 80 δισεκατομμύρια δολάρια το μήνα σε τίτλους δημοσίου και 40 δισεκατομμύρια δολάρια σε εμπορικούς ενυπόθηκους τίτλους (CMBS) και εμπορικούς τίτλους που υποστηρίζονται από ενυπόθηκα δάνεια μέχρι νεωτέρας. Από τα μέσα Μαρτίου έως τα μέσα Ιουνίου 2020, το χαρτοφυλάκιο κινητών αξιών της FED αυξήθηκε από 3,9 τρισεκατομμύρια δολάρια σε 6,1 τρισεκατομμύρια δολάρια.

B2. Δανεισμός σε εταιρείες κινητών αξιών: Μέσω της Πρωτοβάθμιας Πιστωτικής Διευκόλυνσης Αντιπροσώπων (PDCF), ενός προγράμματος που αναβιώνει από την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση του 2008-09, η Fed προσφέρει δάνεια χαμηλού επιτοκίου (επί του παρόντος 0,25%) έως 90 ημέρες σε 24 μεγάλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, γνωστά ως «πρωτοπόροι έμποροι» (primary dealers). Οι έμποροι θα παράσχουν στην Fed μετοχές και χρεόγραφα επενδυτικού βαθμού, συμπεριλαμβανομένων εμπορικών χρεογράφων και δημοτικών ομολόγων, ως ασφάλεια. Ο στόχος είναι να διατηρηθεί η λειτουργία των πιστωτικών αγορών σε μια περίοδο άγχους, όταν τα ιδρύματα και τα άτομα τείνουν να αποφεύγουν τα επικίνδυνα περιουσιακά στοιχεία και να συσσωρεύουν μετρητά, και οι έμποροι ενδέχεται να αντιμετωπίσουν εμπόδια στη χρηματοδότηση των αυξανόμενων αποθεμάτων των τίτλων που μπορούν να συσσωρεύουν καθώς κάνουν αγορές. Για να αποκαταστήσει το PDCF, η Fed έπρεπε να λάβει την έγκριση του υπουργού Οικονομικών για να καλέσει την αρχή έκτακτης ανάγκης δανεισμού, σύμφωνα με το άρθρο 13 παράγραφος 3 του ομοσπονδιακού αποθεματικού νόμου, για πρώτη φορά μετά την κρίση.

B3. Επανεκκίνηση του προγράμματος MMLF: Η Fed ξεκίνησε εκ νέου τη Διευκόλυνση Ρευστότητας Αμοιβαίων Κεφαλαίων³². Με το ξέσπασμα του COVID-19, οι επενδυτές αποσύρθηκαν από τα κεφάλαια της χρηματαγοράς μαζικά. Για να καλύψουν τις εκροές, αυτά τα κεφάλαια πούλησαν τίτλους, αλλά οι διαταραχές στις χρηματοπιστωτικές αγορές καθιστούσαν δύσκολη την πώληση, ακόμη και αν οι τίτλοι ήταν υψηλής ποιότητας και πολύ μικρής διάρκειας. Η Fed είπε ότι η διευκόλυνση «θα βοηθήσει τα κεφάλαια της χρηματαγοράς στην ικανοποίηση των απαιτήσεων για εξαργυρώσεις από νοικοκυριά και άλλους επενδυτές, ενισχύοντας τη συνολική λειτουργία της αγοράς και την παροχή πιστώσεων στην ευρύτερη οικονομία». Η Fed επικαλέστηκε την Ενότητα 13 (3) και έλαβε άδεια από το Υπουργείο Οικονομικών, το οποίο παρείχε 10 δισεκατομμύρια δολάρια από το Ταμείο Σταθεροποίησης Συναλλαγών για την κάλυψη πιθανών ζημιών.

³² Ο δανεισμός σε τράπεζες έναντι εξασφαλίσεων, που αγοράζουν από κεφάλαια πρωτογενούς αγοράς χρήματος, αυτά που επενδύουν σε εταιρικά βραχυπρόθεσμα EOU, γνωστά ως commercial paper, καθώς και σε τίτλους του δημοσίου. Με αυτόν τον τρόπο, τα κεφάλαια βοηθούν στην ικανοποίηση των απαιτήσεων των νοικοκυριών και άλλων επενδυτών, ενισχύοντας τη συνολική λειτουργία της αγοράς και την παροχή πιστώσεων στην ευρύτερη οικονομία.

B4. Λειτουργίες Repo: Η Fed έχει επεκτείνει σε μεγάλο βαθμό το πεδίο εφαρμογής των συμφωνιών επαναγοράς (repo) προκειμένου να διοχετεύσει μετρητά σε χρηματαγορές και τώρα προσφέρει ουσιαστικά απεριόριστα χρηματικά ποσά. Η αγορά repo έχει να κάνει με εταιρείες οι οποίες δανείζονται και δανείζουν μετρητά και τίτλους βραχυπρόθεσμα, συνήθως η μια στην άλλη. Οι διαταραχές στην αγορά repo επηρεάζουν το ομοσπονδιακό επιτόκιο κεφαλαίων, το κύριο εργαλείο της Fed για την επίτευξη της σταθερότητας των τιμών και της εντολής απασχόλησης (σε περίπτωση μη ασφαλιστικής κάλυψης των εργαζομένων τους και των εξαρτώμενων μελών αυτών, οι εργοδότες είναι υποχρεωμένοι να καταβάλουν φόρο, γνωστό και ως «πληρωμή κοινής ευθύνης εργοδότη» ή αλλιώς «εντολή εργοδότη»). Η διευκόλυνση της Fed στην ουσία καθιστά τα μετρητά διαθέσιμα σε όλους τους κύριους αντιπροσώπους (primary dealers).

Γ. Ενθαρρύνει τις τράπεζες να δανείζουν

Γ1. Άμεσος δανεισμός σε τράπεζες: Η Fed μείωσε το επιτόκιο που χρεώνει στις τράπεζες για δάνεια κατά 1,5 εκατοστιαία μονάδα, από 1,75% σε 0,25%, χαμηλότερα από ό,τι κατά τη Μεγάλη Ύφεση του 2008-09. Αυτά τα δάνεια βασικά λαμβάνονται στο τέλος μιας ημέρας και εξοφλούνται το επόμενο πρωί (γι' αυτό και ονομάζονται «overnight»), όμως η Fed έχει παρατείνει τη διάρκεια αποπληρωμής του σε 90 ημέρες. Οι τράπεζες δεσμεύουν μια μεγάλη ποικιλία εξασφαλίσεών τους (χρεόγραφα, δάνεια κ.λπ.) στην Fed με αντάλλαγμα μετρητά, επομένως η Fed δεν αναλαμβάνει μεγάλο κίνδυνο κατά τη χορήγηση αυτών των δανείων. Τα μετρητά επιτρέπουν στις τράπεζες να συνεχίσουν να λειτουργούν: οι καταθέτες μπορούν να συνεχίσουν να αποσύρουν χρήματα και οι τράπεζες μπορούν να χορηγούν νέα δάνεια. Ορισμένες φορές οι τράπεζες διστάζουν να δανειστούν με αυτόν τον τρόπο επειδή φοβούνται ότι αν διαρρεύσει λέξη, οι αγορές και άλλοι θα πιστεύουν ότι βρίσκονται σε μελάδες. Για να αντιμετωπίσουν αυτό το στίγμα, οκτώ μεγάλες τράπεζες συμφώνησαν να δανειστούν κατ' αυτόν τον τρόπο.

Γ2. Προσωρινή χαλάρωση κανονιστικών απαιτήσεων: Η Fed ενθαρρύνει τις τράπεζες -τόσο τις μεγαλύτερες όσο και τις κοινοτικές τράπεζες- να χρησιμοποιήσουν τα αποθέματα ρευστότητας που διαθέτουν ώστε να μπορούν να αυξήσουν τον δανεισμό κατά τη διάρκεια της ύφεσης. Οι μεταρρυθμίσεις που ξεκίνησαν μετά την

οικονομική κρίση απαιτούν από τις τράπεζες να διατηρούν πρόσθετο κεφάλαιο απορρόφησης ζημιών για να αποτρέψουν μελλοντικές διασώσεις.

Δ. Υποστηρίζει εταιρείες και μικρές επιχειρήσεις

Δ1. Άμεσος δανεισμός σε μεγάλους εταιρικούς εργοδότες: Η Fed στις 23 Μαρτίου 2020 υιοθέτησε δύο νέες διευκολύνσεις για την υποστήριξη εταιρειών των ΗΠΑ με υψηλή πιστοληπτική αξιολόγηση. Η Πρωτοβάθμια Εταιρική Πιστωτική Διευκόλυνση (PMCCF) επιτρέπει στην Fed να δανείζει απευθείας σε εταιρείες αγοράζοντας νέες εκδόσεις ομολόγων και παρέχοντας δάνεια. Οι οφειλέτες μπορούν να αναβάλουν τις πληρωμές τόκων και κεφαλαίων για τουλάχιστον έξι μήνες, έτσι ώστε να έχουν μετρητά για να πληρώσουν υπαλλήλους και προμηθευτές. Ωστόσο, κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, οι δανειολήπτες ενδέχεται να μην πληρώνουν μερίσματα ή να αγοράσουν ξανά μετοχές. Σύμφωνα με τη νέα Διευκόλυνση Εταιρικής Πιστωτικής Διευκόλυνσης (SMCCF), η Fed μπορεί να αγοράσει υπάρχοντα εταιρικά ομόλογα, καθώς και χρηματιστηριακά κεφάλαια που επενδύουν σε εταιρικά ομόλογα επενδυτικής βαθμίδας. Αυτές οι διευκολύνσεις «θα επιτρέψουν στις εταιρείες την πρόσβαση σε πίστωση, έτσι ώστε να είναι σε θέση να διατηρήσουν τις επιχειρησιακές λειτουργίες τους κατά την πανδημία», δήλωσε η FED³³.

Δ2. Διευκόλυνση χρηματοδότησης εμπορικού χαρτιού (CPFF): Το εμπορικό χαρτί είναι μια αγορά 1,2 τρισεκατομμυρίων δολαρίων, στην οποία οι εταιρείες εκδίδουν ακάλυπτο βραχυπρόθεσμο χρέος σε ορισμένα κεφάλαια της χρηματαγοράς και άλλα για τη χρηματοδότηση καθημερινών πράξεων. Μέσω του CPFF, η Fed αγοράζει εμπορικό χαρτί, ουσιαστικά δανείζει απευθείας σε εταιρείες για έως και τρεις μήνες με ποσοστό μεταξύ 1 έως 2 εκατοστιαίες μονάδες υψηλότερο από τα επιτόκια δανεισμού μίας ημέρας. «Μια βελτιωμένη εμπορική αγορά χαρτιού θα ενισχύσει την ικανότητα των επιχειρήσεων να διατηρήσουν την απασχόληση και τις επενδύσεις καθώς το έθνος ασχολείται με το ξέσπασμα του κορονοϊού». Όπως και με άλλες διευκολύνσεις δανεισμού, η Fed επικαλέστηκε την Ενότητα 13(3) του Νόμου για της

³³ Jeffrey Cheng, Dave Skidmore and David Wessel, «What's the Fed doing in response to the COVID-19 crisis? What more could it do?». *Brookings*, July .
<https://www.brookings.edu/research/fed-response-to-covid19/>

Ομοσπονδιακή Τράπεζα³⁴ και έλαβε άδεια από το Υπουργείο Οικονομικών των ΗΠΑ, το οποίο έθεσε 10 δισεκατομμύρια δολάρια στο CPFF για την κάλυψη τυχόν ζημιών.

Δ3. Χορήγηση δανείων σε μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις: Το Πρόγραμμα Main Street Lending της Fed, που ανακοινώθηκε στις 9 Απριλίου 2020 και στη συνέχεια επεκτάθηκε ώστε να συμπεριλάβει περισσότερους πιθανούς δανειολήπτες, στόχο έχει να υποστηρίξει επιχειρήσεις πολύ μεγάλες και πολύ μικρές. Μέσω τριών προγραμμάτων -της Νέας Διευκόλυνσης Δανείων, της Διευκόλυνσης Διευρυμένων Δανείων και της Διευκόλυνσης Προτεραιότητας Δανείων- η Fed προσφέρει έως και 600 δισεκατομμύρια δολάρια σε δάνεια με πενταετή διάρκεια. Επιχειρήσεις με έως και 15.000 υπαλλήλους ή με έσοδα έως 5 δισεκατομμύρια δολάρια ετησίως μπορούν να συμμετάσχουν. Σύμφωνα με τις αλλαγές που ανακοινώθηκαν τον Ιούνιο 2020, η Fed μείωσε το ελάχιστο μέγεθος δανείου για νέα δάνεια και δάνεια προτεραιότητας, αύξησε το μέγιστο για όλες τις διευκολύνσεις και επέκτεινε την περίοδο αποπληρωμής. Οι δανειστές διατηρούν το 5% των δανείων. Όπως και με άλλες διευκολύνσεις, η Fed επικαλέστηκε την Ενότητα 13(3) και έλαβε άδεια από το Υπουργείο Οικονομικών των ΗΠΑ, το οποίο μέσω του νόμου CARES έβαλε 75 δισεκατομμύρια δολάρια στα παραπάνω προγράμματα για την κάλυψη ζημιών. Οι δανειολήπτες υπόκεινται σε περιορισμούς στην επαναγορά των μετοχών, στα μερίσματα και στην αποζημίωση των στελεχών. Η Fed δανείζει επίσης και σε μικρές επιχειρήσεις ώστε να διευκολύνει τη ρευστότητά τους.

Δ4. Χορήγηση δανείων σε μη κερδοσκοπικά ιδρύματα: Η FED, τον Ιούλιο 2020 επέκτεινε το πρόγραμμα Main Street Lending σε μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς, συμπεριλαμβανομένων νοσοκομείων, σχολείων και κοινωνικών οργανώσεων που ήταν σε καλή οικονομική κατάσταση πριν από την πανδημία. Οι δανειολήπτες πρέπει να έχουν τουλάχιστον 10 υπαλλήλους και δωρεές/προικοδοτήσεις που δεν υπερβαίνουν τα 3 δις δολάρια, μεταξύ άλλων κριτηρίων. Τα δάνεια είναι για πέντε χρόνια, αλλά υπάρχει περίοδος χάριτος για τα δύο πρώτα χρόνια. Όπως και με τα δάνεια προς τις επιχειρήσεις, οι δανειστές παρακρατούν το 5% των δανείων.

³⁴ Ο Νόμος της Ομοσπονδιακής Τράπεζας ψηφίστηκε από το 63^ο Κογκρέσο των ΗΠΑ και υπογράφηκε από τον Πρόεδρο Γούντροου Γουίλσον στις 23 Δεκεμβρίου 1913. Ο νόμος αυτός δημιούργησε το Ομοσπονδιακό Αποθεματικό Σύστημα (Federal Reserve System - FED).

E. Υποστηρίζει νοικοκυριά και καταναλωτές

Η Fed στις 23 Μαρτίου 2020 ξεκίνησε εκ νέου³⁵ τη διευκόλυνση δανεισμού χρεογράφων με την εγγύηση περιουσιακών στοιχείων με τίτλο Term Asset-Backed Securities Loan Facility (TALF). Μέσω αυτής της διευκόλυνσης, η Fed υποστηρίζει το δανεισμό σε νοικοκυριά, καταναλωτές και μικρές επιχειρήσεις, υπό την προϋπόθεση ότι διαθέτουν περιουσιακά στοιχεία που να εξασφαλίζουν την αποπληρωμή των νέων δανείων. Αυτά τα δάνεια, τα οποία τονώνουν τον καταναλωτικό δανεισμό, περιλαμβάνουν φοιτητικά δάνεια, δάνεια αυτοκινήτων, δάνεια πιστωτικών καρτών και δάνεια εγγυημένα από το Small Businesses Administration (SBA).

Μέσα από το πρόγραμμα TALF, αρχικά θα δοθούν έως και 100 δισεκατομμύρια δολάρια με τη μορφή νέων πιστώσεων. Για να εκκινήσει αυτό το πρόγραμμα, η FED επίσης επικαλέστηκε την Ενότητα 13(3) και έλαβε άδεια από το Υπουργείο Οικονομικών.

ΣΤ. Προώθηση του δανεισμού σε επίπεδο Πολιτειών και Δήμων

ΣΤ1. Άμεσος δανεισμός στις Κυβερνήσεις των πολιτειών και στις Δημοτικές Αρχές

Κατά τη διάρκεια της χρηματοπιστωτικής κρίσης 2007-2009, η Fed αντιστάθηκε στο δανεισμό των Κυβερνήσεων των Πολιτειών και των δημοτικών Αρχών, θεωρώντας τον δανεισμό αυτό ως ευθύνη της Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης και του Κογκρέσου. Όμως, στην τρέχουσα κρίση, η Fed δανείζει απευθείας στις προαναφερόμενες αρχές μέσω της Δημοτικής Διευκόλυνσης Ρευστότητας (Municipal Liquidity Facility), η οποία ενεργοποιήθηκε στις 9 Απριλίου 2020 και έδωσε τεράστια ανάσα στις αρχές αυτές. Η Fed επέκτεινε τη λίστα των επιλέξιμων δανειζομένων στις 27 Απριλίου και στις 3 Ιουνίου 2020. Το πρόγραμμα αυτό της Fed προσφέρει δάνεια σε όλες τις πολιτείες των ΗΠΑ, συμπεριλαμβανομένης της Περιφέρειας της Κολούμπια, σε κομητείες με τουλάχιστον 500.000 κατοίκους και πόλεις με τουλάχιστον 250.000 κατοίκους. Τον Ιούνιο 2020, το Ιλινόις έγινε η πρώτη

³⁵ Το πρόγραμμα TALF δημιουργήθηκε από την FED στις 25 Νοεμβρίου 2008, άρχισε να λειτουργεί το Μάρτιο του 2009 και έκλεισε στις 30 Ιουνίου 2010.

κυβερνητική οντότητα που έλαβε τη βοήθεια αυτή. Τον ίδιο μήνα, η Fed έλαβε την απόφαση να επιτρέψει σε πολιτείες με πόλεις και κομητείες που δεν πληρούν το όριο του πληθυσμού να ορίσουν έως και δύο τοποθεσίες οι οποίες θα επωφεληθούν του προγράμματος αυτού. Επιπρόσθετα, η Fed έλαβε στις 8 Απριλίου 2020 την απόφαση να δανείσει έως και 500 δισεκατομμύρια δολάρια σε κυβερνητικές οντότητες που είχαν καλή πιστοληπτική ικανότητα. Η Fed επικαλέστηκε την Ενότητα 13(3) με την έγκριση του Υπουργείου Οικονομικών των Η.Π.Α., το οποίο θα χρησιμοποιήσει τον Νόμο CARES για την παροχή 35 δισεκατομμυρίων δολαρίων για την κάλυψη τυχόν ζημιών.

ΣΤ2. Υποστήριξη ρευστότητας δημοτικών ομολόγων: Η Fed χρησιμοποιεί επίσης δύο από τις πιστωτικές της διευκολύνσεις για να υποστηρίξει/διασφαλίσει τα δημοτικά ομόλογα (munis). Με αυτόν τον τρόπο οι τράπεζες θα μπορούν να διοχετεύουν μετρητά στην αγορά δημοτικού χρέους.

Ζ. Προστατεύει την αγορά χρήματος των ΗΠΑ από τις διεθνείς πιέσεις:

Ζ1. Διεθνείς γραμμές ανταλλαγής: Χρησιμοποιώντας ένα άλλο εργαλείο που ήταν σημαντικό κατά τη διάρκεια της Μεγάλης Ύφεσης του 2008-09, η Fed διαθέτει δολάρια ΗΠΑ σε άλλες κεντρικές τράπεζες, ώστε να μπορούν να δανείζουν σε τράπεζες που τα χρειάζονται. Η Fed παίρνει ξένα νομίσματα σε αντάλλαγμα και χρεώνει τόκους στις ανταλλαγές. Η Fed μείωσε το επιτόκιο που χρεώνει σε αυτές τις ανταλλαγές με τις κεντρικές τράπεζες του Καναδά, της Αγγλίας, της Ευρωζώνης, της Ιαπωνίας και της Ελβετίας, και επέκτεινε τη διάρκεια αυτών των ανταλλαγών. Έχει επεκτείνει επίσης τις ανταλλαγές στις κεντρικές τράπεζες της Αυστραλίας, της Βραζιλίας, της Δανίας, της Κορέας, του Μεξικού, της Νέας Ζηλανδίας, της Νορβηγίας, της Σιγκαπούρης και της Σουηδίας.

Η Fed προσφέρει επίσης δολάρια σε κεντρικές τράπεζες που δεν έχουν καθιερωμένη γραμμή ανταλλαγής μέσω ενός άλλου διαύλου που ονομάζεται FIMA (Foreign and International Monetary Facilities).

2.2. ΓΙΑΤΙ ΕΙΝΑΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΟΙ ΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ FED;

Τα μέτρα που έχουν ληφθεί από ομοσπονδιακούς, πολιτειακούς και τοπικούς αξιωματούχους για τον μετριασμό της εξάπλωσης του ιού θα περιορίσουν τις δαπάνες και θα βλάψουν τα εισοδήματα των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών, οδηγώντας σε ύφεση. Η Fed προσπαθεί να διασφαλίσει ότι η πίστωση θα συνεχίζει να ρέει στα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις κατά τη διάρκεια αυτής της δύσκολης περιόδου και ότι το χρηματοπιστωτικό σύστημα με τις αγκυλώσεις του δεν θα ενισχύσει το σοκ που έχει υποστεί η οικονομία. Θέλει επίσης να κάνει ό,τι μπορεί για να περιορίσει τη μόνιμη ζημιά στην οικονομία, έτσι ώστε όταν η πανδημία υποχωρήσει, η οικονομία να μπορεί να αναπτυχθεί ξανά και να παρέχει αγαθά και υπηρεσίες για να καλύψει τη ζήτηση. Όπως είπε και ο Ben Bernanke, ο πρώην πρόεδρος της FED, κατά τη διάρκεια της Μεγάλης Ύφεσης του 2008-09: «Δεν θέλαμε να σώσουμε τη Wall Street, αλλά για να σώσουμε τη Main Street, έπρεπε να σώσουμε τη Wall Street»³⁶.

Σε πολλές άλλες χώρες, το μεγαλύτερο μέρος των πιστώσεων διοχετεύεται μέσω των τραπεζών. Στις ΗΠΑ όμως, οι πιστώσεις διατίθενται και μέσω των κεφαλαιαγορών, οπότε η Fed προσπαθεί να τις διατηρήσει όσο το δυνατόν πιο ομαλές. Όταν οι χρηματοπιστωτικές αγορές είναι κλειστές/φραγμένες, οι εταιρίες τείνουν να χρησιμοποιούν τις γραμμές των πιστωτικών ιδρυμάτων, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει τις τράπεζες να πουλήσουν το θυσσαυροφυλάκιό τους όπως και άλλα χρεόγραφα ή να αποτραβηχτούν σε άλλες μορφές δανείων. Η Fed προσφέρει απεριόριστη ρευστότητα στις τράπεζες έτσι ώστε να μπορούν να καλύψουν τις πιστωτικές αναλήψεις και να αντιμετωπίσουν κάθε πίεση στον ισολογισμό τους.

Η δύναμη της Fed καθώς και τα εργαλεία της δεν είναι αρκετά για να ανταπεξέλθουν στις οικονομικές επιπτώσεις από τον COVID-19. Γι' αυτό και υπήρξε μια τεράστια δημοσιονομική απόκριση -από το Κογκρέσο και τον Πρόεδρο Τράμπ - τουλάχιστον 2 τρις δολαρίων για τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά. Όπως είπε και ο Τζερόμ Πάουελ³⁷, «όταν η Fed μειώνει τα επιτόκια σχεδόν στο μηδέν, η νομισματική

³⁶ Jeffrey Cheng, Dave Skidmore and David Wessel, «What's the Fed doing in response to the COVID-19 crisis? What more could it do?». *Brookings*, July .

<https://www.brookings.edu/research/fed-response-to-covid19/>

³⁷ Ο Τζερόμ Χέιντεν Πάουελ είναι ο 16^{ος} Πρόεδρος της Fed, διορισμένος από τον Πρόεδρο Ντόναλντ Τραμπ και εγκεκριμένος από τη Γερουσία.

πολιτική έχει ένα ρόλο, αλλά πιστεύουμε ότι η απόκριση της δημοσιονομικής πολιτικής είναι αποφασιστικής σημασίας»³⁸.

³⁸ Jeffrey Cheng, Dave Skidmore and David Wessel, «What's the Fed doing in response to the COVID-19 crisis? What more could it do?». *Brookings*, July.
<https://www.brookings.edu/research/fed-response-to-covid19/>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

3. ΗΠΑ ΚΑΙ ΕΕ: ΔΥΟ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΩΣΕΙΣ

Οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής αποτελούν εδώ και δύο αιώνες μια επιτυχημένη νομισματική ένωση. Ωστόσο, μερικοί ιστορικοί, οικονομολόγοι ή απλοί πολίτες διαφωνούν με την άποψη ότι το να έχουν ένα ενιαίο νόμισμα, το δολάριο, συνέβαλε τα μάλα στην ευημερία και την ανάπτυξη της Αμερικής. Από την άλλη μεριά, η Ευρώπη έχει εισέλθει εδώ και λίγα χρόνια σε μια παρόμοια φιλόδοξη νομισματική ένωση με στόχο την ευημερία και την ανάπτυξη των κρατών μελών. Οι Ευρωπαίοι είναι πεπεισμένοι ότι το ευρώ, το οποίο τέθηκε σε κυκλοφορία την 1η Ιανουαρίου 2002, μπορεί να προσφέρει ό,τι προσέφερε το δολάριο στις ΗΠΑ. Υπάρχουν, ωστόσο, ορισμένες σημαντικές διαφορές μεταξύ των δύο περιπτώσεων, η συνειδητοποίηση των οποίων μάλιστα παρέχει σημαντικές πληροφορίες για το τεράστιο έργο που πρέπει να γίνει για την ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ).

Συγκεκριμένα, οι διαφορές αυτές μπορούν να συνοψιστούν στα εξής σημεία:

- Φιλαδέλφεια εναντίον Μάαστριχτ. Το Σύνταγμα των ΗΠΑ, το οποίο έγινε αντικείμενο διαπραγμάτευσης, οριστικοποιήθηκε με τη Συνέλευση της Φιλαδέλφειας το 1787 και τέθηκε σε ισχύ το 1789, έδωσε στο ομοσπονδιακό Κογκρέσο τη μοναδική εξουσία να παράγει χρήμα, να ρυθμίζει την αξία του νομίσματος αυτού και της ισοτιμίας του με τα ξένα νομίσματα. Το Σύνταγμα καθιέρωσε επίσης το ελεύθερο εμπόριο, τα ταξίδια και τη μετανάστευση μεταξύ των πολιτειών. Αρχικά υπήρξαν μόνο 13 πολιτείες³⁹. Οι υπόλοιπες 37 πολιτείες, μέλη της νομισματικής ένωσης δολαρίου, εντάχθηκαν αργότερα καθώς έπρεπε να αποκτήσουν πρώτα εδαφικό καθεστώς για να γίνουν δεκτά ως κράτη της Αμερικανικής Ένωσης. Ως αγγλικές αποικίες, οι αρχικές πολιτείες δεν είχαν τα δικά τους νομίσματα. Κήρυξαν από κοινού την ανεξαρτησία τους το 1776 και η αδύναμη Συνομοσπονδιακή Κυβέρνησή τους, το Ηπειρωτικό Συνέδριο, εξέδωσε ένα αδύναμο χαρτονόμισμα χωρίς να

³⁹ Ντελαγουέαρ, Πενσυλβάνια, Νιου Τζέρσεϊ, Τζόρτζια, Κονέκτικατ, Μασσαχουσέτη, Μέριλαντ, Νότια Καρολίνα, Νιού Χαμσάιρ, Βιρτζίνια, Νέα Υόρκη, Βόρεια Καρολίνα και Ρόουντ Αϊλαντ.

στηρίζεται στα αποθέματα χρυσού ή αργύρου. Τόσο η Συνομοσπονδία όσο και οι ίδιες οι πολιτείες μέλη είχαν μεγάλο χρέος στο τέλος του Πολέμου της Ανεξαρτησίας. Η νέα Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση δημιούργησε νέα δολάρια⁴⁰ μετατρέψιμα σε χρυσό και ασήμι, τα οποία έγιναν έμμεσα μετατρέψιμα σε λίρες στερλίνες και ανέλαβε, στην ονομαστική αξία τους, όλα τα χρέη της Συνομοσπονδίας και των κρατών. Αυτό δεν συμβαίνει τώρα στην Ευρώπη. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ δεν είναι το Σύνταγμα των ΗΠΑ.

- Εργαλεία οικονομικής σταθεροποίησης. Απροσδόκητα σοκ στην οικονομική δραστηριότητα -δημογραφικά, τεχνολογικά, πολιτικά, εξωτερικά- συμβαίνουν συνεχώς. Ορισμένα από αυτά θα πλήξουν όλες τις περιοχές εντός της ΕΕ με τον ίδιο τρόπο, ορισμένα θα χτυπήσουν στην ίδια κατεύθυνση αλλά με διαφορετική δύναμη και ορισμένα θα χτυπήσουν με διαφορετικό τρόπο το κάθε κράτος μέλος. Η Ένωση και τα κράτη μέλη, δεν διαθέτουν τα ίδια εργαλεία με αυτά που διαθέτουν οι ΗΠΑ για τον μετριασμό ή την αντιστροφή ανεπιθύμητων παρενεργειών που μπορεί να επιφέρει μια ύφεση.
- Αποτιμήσεις νομίσματος. Τα μέλη της ΟΝΕ έχουν εκχωρήσει την ελευθερία που είχαν να αλλάζουν ή να επιτρέπουν στις αγορές να αλλάζουν την αξία των νομισμάτων τους σε σχέση με το δολάριο, το γιεν και άλλα νομίσματα εκτός της ΟΝΕ. Μέλη του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος, τα οποία ήταν ουσιαστικά συνδεδεμένα με το γερμανικό μάρκο, είχαν συνηθίσει να εγκαταλείπουν αυτήν την ελευθερία, αν και αρκετά μέλη κατέφευγαν σε υποτίμηση του νομίσματός τους, όπως έγινε το 1992. Πρόκειται για μια ελευθερία που ούτως ή άλλως δεν υφίσταται στις πολιτείες των ΗΠΑ, οπότε από αυτή την άποψη δεν υπάρχει διαφορά μεταξύ των δύο ηπείρων.
- Νομισματικές πολιτικές. Τα αμερικανικά κράτη δεν μπορούν να έχουν το καθένα τη δική του νομισματική πολιτική. Για τα κράτη μέλη της ΟΝΕ, η νομισματική πολιτική ασκείται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ ή ECB) και τις Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες, που όλες μαζί αποτελούν το Σύστημα του Ευρώ. Αποφάσεις για θέματα νομισματικής πολιτικής στη ζώνη του ευρώ μπορεί να λάβει μόνο το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ, το οποίο αποτελείται από τους Διοικητές των Εθνικών Τραπεζών και μέλη του

⁴⁰ Στις 6 Ιουλίου 1785 το Δολάριο, υποδιαιρούμενο σε 100 σεντς, έγινε η επίσημη νομισματική μονάδα των νεοσύστατων Ηνωμένων Πολιτειών.

Εκτελεστικού Συμβουλίου της ΕΚΤ. Όσον αφορά τα κράτη μέλη της ΕΕ που δεν ανήκουν στη ζώνη του ευρώ⁴¹, αυτά πρέπει να συντονιστούν με την ΕΚΤ μέσα στο Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ). Υπό αυτήν την έννοια, οι νομισματικές πολιτικές της ΕΕ, μέσω της ΕΚΤ, και των ΗΠΑ, μέσω της Fed, είναι συγκρίσιμες.

Αποκλειστική αποστολή της ΕΚΤ και του ΕΣΚΤ είναι η διατήρηση της σταθερότητας των τιμών, ενώ από τις 4 Νοεμβρίου 2014 είναι επιφορτισμένη και με ορισμένα άλλα καθήκοντα, όπως την προληπτική εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων στο πλαίσιο του Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού και την αξιολόγηση των προγραμμάτων εξυγίανσης των πιστωτικών ιδρυμάτων, με καθαρά όμως συμβουλευτικό ρόλο στην περίπτωση αυτή. Η κύρια αυτή αρμοδιότητα της ΕΚΤ δε συνιστά μεγάλη αλλαγή από τη de facto ευρωπαϊκή νομισματική πολιτική υπό τη διαχείριση της Bundesbank.⁴² Αν και πρώτη σε σχέση με τα υπόλοιπα όργανα της ΕΕ, η ΕΚΤ δρομολόγησε το «πανδημικό πρόγραμμα αγορών έκτακτης ανάγκης» αξίας 750 δις ευρώ για την αντιμετώπιση των κινδύνων από τη ρευστότητα και τους κινδύνους που αυτό θα εγκυμονούσε για τη ζώνη του ευρώ.

Αυτή η «σύμπλευση» με τη Bundesbank εξηγείται εύκολα από το γεγονός ότι το καθεστώς του Μάαστριχτ είναι ένα προϊόν «κατασκευασμένο στη Γερμανία» καθώς: α) οι Γερμανοί ανέκαθεν πίστευαν ότι πρωταρχική επιδίωξη μιας κεντρικής τράπεζας είναι η σταθερότητα των τιμών προκειμένου να προστατευθεί το νόμισμα, και β) η Επιτροπή που ήταν επιφορτισμένη με τη σύνταξη του καθεστώτος του Μάαστριχτ αποτελείτο κυρίως από κεντρικούς τραπεζίτες, συμπεριλαμβανομένου του τότε προέδρου της Bundesbank Karl Otto Roehl, ο οποίος ενστερνιζόταν πλήρως την άποψη αυτή. Πρακτικά λοιπόν, υπάρχει πολύ λίγος χώρος για την ΕΚΤ να διαφοροποιήσει τις επιπτώσεις των νομισματικών της πολιτικών μεταξύ των κρατών μελών.

⁴¹ Πρόκειται για τα κράτη Βουλγαρία, Κροατία, Τσεχία, Δανία, Ουγγαρία, Πολωνία, Ρουμανία, Σουηδία, τα οποία ως επί το πλείστον προσχώρησαν στην ΕΕ μετά την καθιέρωση του ευρώ.

⁴² Κεντρική Τράπεζα της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας.

Αντιθέτως, η Fed διαθέτει περισσότερη διακριτική ευχέρεια και δεν εστιάζει αποκλειστικά στη σταθερότητα των τιμών, αλλά δίνει -και αναμένεται να δώσει και περισσότερο- βάρος στην καταπολέμηση της ανεργίας και στην αύξηση του πραγματικού ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος. Σήμερα, η Fed αγοράζει κάθε μήνα κρατικά ομόλογα και ιδιωτικά ενυπόθηκα ομόλογα συνολικής αξίας 120 δισεκατομμυρίων δολαρίων. Αυτή η πρακτική, μαζί με την καθήλωση του βασικού επιτοκίου σε ποσοστό που δεν υπερβαίνει το 0,25%, δηλαδή η παρέμβαση στις αγορές ομολόγων, προσφέρει ένα ισχυρό κίνητρο για την οικονομική ανάπτυξη. Παρά ταύτα, στο ετήσιο Συμπόσιο της Fed στο Jackson Hole του Γουάσινγκτον στις 27 Αυγούστου 2021, ο Πρόεδρος της Fed Jerome Powell ανακοίνωσε ότι η Fed θα αρχίσει να αποσύρει μερικές από τις πολιτικές του «εύκολου χρήματος» προς τα τέλη του έτους 2021, παρόλο που εξακολουθεί να βλέπει τις αυξήσεις των επιτοκίων πολύ μακριά στο χρόνο. Αυτό σημαίνει ότι η Fed θα ξεκινήσει να μειώνει τα ποσά των ομολόγων που αγοράζει σε μηνιαία βάση (tapering)⁴³, όσο η οικονομική ανάπτυξη συνεχίζεται. Με άλλα λόγια, θα σταματήσει να καλύπτει με παροχή ρευστότητας το δημόσιο έλλειμμα και τις τρύπες στους ισολογισμούς των εταιριών. Σύμφωνα μάλιστα με αξιόπιστες πηγές, μια ανακοίνωση για το tapering είναι θέμα χρόνου. Αν αυτό γίνει, δεν είναι σίγουρο τι θα επακολουθήσει καθώς το χρέος που έχει διαχυθεί στο μεταξύ, ιδιαίτερα από το Μάρτιο του 2020, είναι τόσο που η ακριβότερη αποπληρωμή του με το tapering θα μπορούσε να βυθίσει τις οικονομίες, με τρόπο βίαιο μάλιστα.

Η ΕΚΤ δεν έχει πάρει ακόμη θέση στις ανακοινώσεις της Fed και αυτό γιατί υπάρχει διχογνωμία ανάμεσα στους κεντρικούς τραπεζίτες που μετέχουν στη σύνθεσή της. Συγκεκριμένα, οι κεντρικοί τραπεζίτες της Γερμανίας και του Βελγίου φρονούν ότι η ΕΚΤ πρέπει να ακολουθήσει άμεσα τη Fed και να αρχίσει το tapering, ενώ οι υπόλοιποι υποστηρίζουν ότι η ΕΚΤ πρέπει να πάρει αποστάσεις από τη Fed και να δει τι θα συμβεί με το «αμερικάνικο» tapering.

⁴³ «Tapering»: Η σταδιακή επιβράδυνση του ρυθμού των αγορών περιουσιακών στοιχείων μεγάλης κλίμακας από την FED.

- **Δημοσιονομικές πολιτικές, κεντρική κυβέρνηση.** Η ΕΕ δεν έχει δημοσιονομικό αποτέλεσμα⁴⁴, επομένως δεν μπορεί να έχει δημοσιονομική πολιτική, είτε για την Ένωση ως σύνολο είτε για τα κράτη μέλη. Τα κεντρικά έσοδα της Ένωσης και οι δαπάνες είναι περιορισμένες καθώς η φορολογία και οι δαπάνες πραγματοποιούνται από τα κράτη μέλη και όχι την ΕΕ. Έτσι, οι ΗΠΑ έχουν σημαντικό περιθώριο για δημοσιονομική πολιτική, με διάφορους τρόπους. Οι αλλαγές στα ελλείμματα ή τα πλεονάσματα του προϋπολογισμού της ομοσπονδιακής κυβέρνησης αυξάνουν ή περιορίζουν τις συνολικές δαπάνες για αγαθά και υπηρεσίες. Τα προγράμματα δαπανών και μεταφορών υφίστανται σκόπιμα για να βοηθούν κράτη και περιφέρειες που υφίστανται οικονομικές ανατροπές. Επίσης, οι πολιτείες βοηθούνται από μόνιμα ομοσπονδιακά προγράμματα.

Μια άλλη πολύ σημαντική κατηγορία μηχανισμών άσκησης δημοσιονομικής πολιτικής των ΗΠΑ είναι οι λεγόμενοι «ενσωματωμένοι σταθεροποιητές⁴⁵». Πρόκειται για προγράμματα ομοσπονδιακών μεταβιβάσεων σε πολιτειακές και τοπικές κυβερνήσεις και στους πολίτες τους, όπου τα μεταφερόμενα ποσά καθορίζονται με βάση κάποιους τύπους μέτρησης της ανάγκης - για παράδειγμα, δίνουν μεγαλύτερη αποζημίωση ανεργίας όταν και όπου υπάρχει περισσότερη ανεργία, περισσότερη ομοσπονδιακή βοήθεια στην εκπαίδευση όσο πιο φτωχές είναι οι τοπικές κοινότητες και περισσότερη πίστωση στις τοπικές επιχειρήσεις όσο πιο αδύναμη είναι η τοπική οικονομία.

- **Δημοσιονομικές πολιτικές προς τις πολιτείες.** Συνεχίζοντας τον κανόνα του Μάαστριχτ για ένταξη στην Ένωση, οι κανόνες της ΟΝΕ απαγορεύουν στα κράτη μέλη να παρουσιάζουν υπερβολικό έλλειμμα και χρέος, με δυνατότητα μάλιστα επιβολής οικονομικών κυρώσεων⁴⁶. Ένα δημοσιονομικό έλλειμμα θεωρείται υπερβολικό όταν υπερβαίνει την τιμή αναφοράς της τάξης του 3%

⁴⁴ «Δημοσιονομικό αποτέλεσμα» είναι η διαφορά μεταξύ των δημοσίων εσόδων και των δημοσίων δαπανών που πραγματοποιούνται εντός ενός έτους.

⁴⁵ Οι «ενσωματωμένοι σταθεροποιητές» είναι ένας τύπος εργαλείων που έχουν σχεδιαστεί για να αποτρέπουν την «υπερθέρμανση» του οικονομικού συστήματος, με ανεξέλεγκτη αύξηση των επιδόσεων και για να αποφεύγονται οι αρνητικές επιπτώσεις κατά τη διάρκεια μιας ύφεσης.

⁴⁶ Οι κυρώσεις επιβάλλονται σταδιακά. Ξεκινούν με την υποχρέωση υποβολής στην Επιτροπή μιας έντοκης κατάθεσης ύψους 0,2 % του ΑΕΠ κατά την προληπτική φάση και την υποχρέωση υποβολής άτοκης κατάθεσης ύψους 0,2 % του ΑΕΠ κατά τη διορθωτική φάση. Η εν λόγω κατάθεση μετατρέπεται σε πρόστιμο ύψους 0,5% του ΑΕΠ εάν δεν τηρούνται οι συστάσεις διόρθωσης του υπερβολικού ελλείμματος. Επιπρόσθετα, σε όλες τις χώρες της ΕΕ μπορεί να γίνει αναστολή αναλήψεων υποχρεώσεων ή πληρωμών των Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων της ΕΕ.

του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (ΑΕΠ) σε τιμές αγοράς, ενώ το δημόσιο χρέος είναι υπερβολικό όταν είναι πάνω από το 60% του ΑΕΠ και δεν έχει επιτευχθεί ο στόχος μείωσης αυτού κατά 1/20 ετησίως κατά τα τρία προηγούμενα έτη. Αυτός ο κανόνας ισχύει ακόμη και αν το έλλειμμα προέκυψε λόγω οικονομικής ύφεσης που δεν έχει να κάνει με το ίδιο το κράτος και όχι από δημοσιονομική ακαταστασία του ίδιου του κράτους.

Στις ΗΠΑ, αντιθέτως, οι κρατικοί προϋπολογισμοί ανέρχονται συνολικά στο 12% του ΑΕΠ και δεν υπάρχουν ομοσπονδιακοί περιορισμοί στις πολιτικές του κρατικού προϋπολογισμού. Απαγορεύεται στις περισσότερες πολιτείες να παρουσιάζουν ελλείμματα στον τρεχούμενο λογαριασμό τους, αν και τα ελλείμματα επιτρέπονται *de facto* σε ύφεση που έχει να κάνει με τον οικονομικό κύκλο. Τα κράτη, ωστόσο, είναι ελεύθερα να χρηματοδοτούν κεφαλαιουχικές δαπάνες, για παράδειγμα σχολεία, αυτοκινητόδρομους, στεγαστικά προγράμματα και νοσοκομεία, μέσω δανεισμού.

- **Μηχανισμοί οικονομικής προσαρμογής της αγοράς.** Οι αισιόδοξοι για την ΟΝΕ πιστεύουν ότι μπορούν τα κράτη μέλη να συμβαδίσουν με επιτυχία, χωρίς άλλες πολιτικές σταθεροποίησης εκτός από τη δέσμευση της ΕΚΤ για σταθερότητα των τιμών. Θεωρούν ότι μπορούν να βασίζονται μόνο στην ελεύθερη αγορά για να κάνουν τις απαραίτητες προσαρμογές στις οικονομικές διαταραχές, τόσο στην Ένωση στο σύνολό της όσο και στα κράτη μέλη. Σύμφωνα με αυτήν την αντίληψη, οι τιμές και οι μισθοί διορθώνουν τις διακυμάνσεις στην παραγωγή και την απασχόληση. Για να συμβεί αυτό, οι εργαζόμενοι και το κεφάλαιο πρέπει να κινούνται με ευελιξία ανάμεσα σε βιομηχανίες, επαγγέλματα, τοποθεσίες και κράτη σύμφωνα με τα κελεύσματα της αγοράς.

Στις ΗΠΑ, η κινητικότητα της εργασίας και του κεφαλαίου είναι εξαιρετικά μεγάλη. Οι μισθοί και οι τιμές είναι αρκετά ευέλικτοι και ανταποκρίνονται σε αυτούς τόσο οι εργαζόμενοι όσο και οι διευθυντές επιχειρήσεων. Παρόλο που πραγματοποιούνται συνεχώς τεράστιες αλλαγές στη σύνθεση της οικονομικής δραστηριότητας και πολλές επιχειρήσεις κλείνουν, νέες θέσεις εργασίας και νέες επιχειρήσεις εμφανίζονται, οι οποίες διατηρούν το συνολικό ποσοστό ανεργίας χαμηλό και το συνολικό κέρδος των επιχειρήσεων υψηλό.

Στον αντίποδα, το μεγαλύτερο μέρος της Ευρώπης παρουσιάζει διψήφια ποσοστά ανεργίας και, κατά συνέπεια, χαρακτηρίζεται από πολύ χαμηλή παραγωγική ικανότητα. Ευρωπαίοι οικονομολόγοι, τραπεζίτες και αξιωματούχοι θεωρούν ότι για την ανεργία και την μειωμένη παραγωγική ικανότητα ευθύνονται οι διαρθρωτικές δυσκαμψίες του συστήματος της ΕΕ. Τέτοιες δυσκαμψίες, κατ' αυτούς, δυσκολεύουν τις αντιδράσεις της αγοράς ώστε να αντιμετωπίσουν τα σοκ που κατά καιρούς παρουσιάζονται. Στην καλύτερη των περιπτώσεων, η εργασία και το κεφάλαιο κινούνται πολύ λιγότερο μεταξύ των κρατών μελών της ΟΝΕ από ό,τι μεταξύ των αμερικανικών πολιτειών. Αυτό δεν προκαλεί έκπληξη, δεδομένης της ιστορίας των Ηνωμένων Πολιτειών που μετρά δύο αιώνες και αφορά στο ελεύθερο εμπόριο, την ελεύθερη κυκλοφορία μεταξύ των πολιτειών, την κοινή γλώσσα, τους κοινούς ή παρόμοιους νόμους για τις συμβάσεις, την ιδιοκτησία, την πτώχευση, την ασφάλιση, τις επαγγελματικές πρακτικές και τα πρότυπα. Η Ευρώπη είναι πολύ λιγότερο καλά εξοπλισμένη από τις Ηνωμένες Πολιτείες για να προσαρμόζεται στις διαπεριφερειακές διαταραχές της οικονομικής δραστηριότητας. Επίσης, ούτε οι δυνάμεις της αγοράς προσαρμόζονται γρήγορα και αυτόματα. Η Ευρώπη είναι επίσης λιγότερο καλά εξοπλισμένη για να αντιμετωπίσει παγκόσμια οικονομικά σοκ ή της ίδιας της ηπείρου από ό,τι οι Ηνωμένες Πολιτείες, λόγω της απουσίας μιας ομοσπονδιακής κυβέρνησης που να μπορεί είτε να αντιδράσει στον τομέα της φορολογίας είτε να διαθέτει αυτόματους «ενσωματωμένους σταθεροποιητές» είτε να ασκεί πολιτικές διακριτικής δαπάνης. Όσον αφορά τη νομισματική πολιτική, η ΟΝΕ μοιάζει να έχει τα χέρια της δεμένα καθώς απαγορεύει στις δυνάμεις των κεντρικών τραπεζών να παρεμβαίνουν έχοντας ως αυτοτελές κριτήριο να επηρεάσουν την απασχόληση, την παραγωγή και την ανάπτυξη.

3.1.Η ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΕΕ ΣΤΗΝ ΠΑΝΔΗΜΙΑ

Όπως αναφέραμε και νωρίτερα, το ξέσπασμα της πανδημίας COVID-19 δημιούργησε στην ΕΕ μια πρωτοφανή υγειονομική κρίση, η οποία είχε ανυπολόγιστες επιπτώσεις στις ευρωπαϊκές κοινωνίες και οικονομίες. Στην πραγματικότητα, πρόκειται για ένα πρωτόγνωρο τεστ για την ήπειρό μας. Η αρχική αντίδραση της ΕΕ απέναντι στην κρίση ήταν αρκετά ασυντόνιστη εξαιτίας κυρίως της αδυναμίας υιοθέτησης κοινών

περιορισμών, καθώς τα κράτη πήραν τις βασικές τους αποφάσεις μόνα τους και στηρίχτηκαν στις δικές τους δυνάμεις. Επρόκειτο δηλαδή για μια αναδίπλωση των κρατών μελών στα σύνορά τους, συμβολικά και κυριολεκτικά. Με το σύστημα Σένγκεν σε αναστολή, τα κράτη μέλη επανέφεραν τους συνοριακούς ελέγχους και η ελεύθερη μετακίνηση ουσιαστικά καταργήθηκε. Όπως προκύπτει άλλωστε και από τις συζητήσεις στα όργανα της ΕΕ, η αδυναμία αλληλεγγύης φάνηκε και στο ζήτημα των οικονομικών μέτρων. Στη συνέχεια, όμως, και υπό το βάρος του γεγονότος ότι οι επιπτώσεις -υγειονομικές, οικονομικές, κοινωνικές- ήταν συμμετρικές⁴⁷ και αφορούσαν όλα τα κράτη, τα όργανα της ΕΕ αλλά και οι αρχηγοί των κρατών αντιλήφθηκαν ότι η θέσπιση γρήγορων και σοβαρών μέτρων ήταν εκ των ων ουκ άνευ.

3.2. ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ ΤΗΣ ΕΕ

Η ΕΕ, θέτοντας ως προτεραιότητα την ανάκαμψη, την επείγουσα βοήθεια, τις δαπάνες για τη δημόσια υγεία και τις επενδύσεις στην έρευνα και την καινοτομία, έχει έναν διττό στόχο: α) την επαναφορά της οικονομίας και των εσωτερικών αγορών στα επίπεδα της «προ-κόβιντ εποχής» και β) την ανάπτυξη μιας ανθεκτικότητας απέναντι σε μελλοντικές διασυνοριακές απειλές.

Είναι αμφίβολο εάν το ΠΔΠ 2021-2027 και το Σχέδιο Ανάκαμψης για την Ευρώπη NGEU θα είναι εφάπαξ βήματα προκειμένου να σωθεί η οικονομία της ΕΕ ή αν πρόκειται για ένα βήμα περαιτέρω ευρωπαϊκής αλληλεγγύης. Όπως και να έχει όμως, αυτό που μπορούμε να πούμε με βεβαιότητα είναι ότι σε σύγκριση με άλλες προηγούμενες κρίσεις, η ΕΕ αντέδρασε σε χρόνο που δεν έχει συνηθίσει να αντιδρά και υιοθέτησε σημαντικά μέτρα προς όλες της κατευθύνσεις προκειμένου να αντιμετωπίσει αυτήν την πρωτόγνωρη κατάσταση. Φαίνεται, επίσης, ότι υπάρχει μια ισχυρή δέσμευση να ληφθούν όλα τα απαραίτητα μέτρα ώστε η ευρωζώνη να μην βιώσει άλλη τέτοια κρίση. Είναι ζωτικής σημασίας, ωστόσο, η δέσμευση αυτή να μεταφραστεί σύντομα σε περαιτέρω συγκεκριμένη δράση.

⁴⁷ Ο Πρόεδρος του Eurogroup, Mario Centeno, το έκανε αυτό πολύ σαφές στη συνεδρίαση του Eurogroup στις 24/03/2020: «Η πρόκληση που αντιμετωπίζουν οι οικονομίες μας σήμερα δεν μοιάζει σε τίποτα με προηγούμενες κρίσεις. Αυτό είναι ένα συμμετρικό εξωτερικό σοκ. Οι ηθικοί κίνδυνοι δεν είναι δικαιολογημένοι εδώ. Αυτό πρέπει να το έχουμε κατά νου όταν εξετάζουμε μέτρα που αφορούν την αντιμετώπιση του κορονοϊού».

<https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2020/03/24/remarks-by-mario-centeno-following-the-eurogroup-meeting-of-24-march-2020/>

Η δράση αυτή αφορά κυρίως την ΕΚΤ. Κοινή ευχή όλων των πολιτών της ΕΕ, και ειδικότερα της ευρωζώνης, είναι τα ληφθέντα μέτρα να είναι αποτελεσματικά για να απαντήσουν στις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα κράτη μέλη. Κάτι τέτοιο, βέβαια, προϋποθέτει να μην διασπαρεί περισσότερο ο COVID-19 και η κατάσταση να μην μεταβληθεί επί τα χείρω.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μόλις μια δεκαετία μετά την κρίση δημόσιου χρέους της ευρωζώνης που σχεδόν οδήγησε στη διάλυση της νομισματικής ένωσης, η ευρωζώνη αντιμετωπίζει άλλη μια απειλή, με την πανδημία COVID-19 να έχει οδηγήσει στην πιο σοβαρή συρρίκνωση της παραγωγής που έχει ποτέ καταγραφεί. Στόχος της ΕΕ είναι η ανάκαμψη της οικονομίας από τις συνέπειες της πανδημίας και η αντιμετώπιση της ανθρωπιστικής/υγειονομικής κρίσης το συντομότερο δυνατό. Στην απαρχή της κρίσης η ΕΕ αρκέστηκε στα μέσα που είχε ήδη στη διάθεσή της για τον μετριασμό της οικονομικής συρρίκνωσης που είχε επιφέρει η κρίση χρέους η οποία είχε ξεσπάσει το 2008. Στόχος των πρώτων αποφάσεων που ελήφθησαν σε ευρωπαϊκό επίπεδο ήταν κυρίως να διασφαλιστεί ότι οι χώρες θα μπορούσαν να έχουν πρόσβαση σε φθηνά κεφάλαια για να χρηματοδοτήσουν τις αυξημένες δημόσιες δαπάνες ώστε να στηρίξουν την οικονομία και την υγεία. Ωστόσο, τους έλειπαν οι κατάλληλοι μηχανισμοί που θα οδηγούσαν στο επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Οι ατέλειες αυτών των πρώτων μέτρων είναι απόρροια της ατελούς δημοσιονομικής-νομισματικής αρχιτεκτονικής της ΕΕ την οποία δεν είχαν προνοήσει να βελτιώσουν οι αρμόδιοι θεσμοί κατά τη διάρκεια των σχετικά ήσυχων περιόδων μεταξύ των κρίσεων.

Αν και αρχικά, η ΕΕ θεώρησε ότι η χρήση του ESM και του προγράμματος SURE ήταν ο ευκολότερος τρόπος παροχής υποστήριξης στα κράτη μέλη στη συνέχεια αντιλήφθηκαν ότι η απάντηση αυτή ήταν ανεπαρκής σε σχέση με το τεράστιο δημοσιονομικό πρόβλημα που είχε προκύψει και ήταν σε εξέλιξη. Αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι ο ESM (2012), ιδρύθηκε για την παροχή οικονομικής βοήθειας στις χώρες του ευρώ που αντιμετωπίζουν πίεση στην αγορά. Τα δάνεια του ESM παρέχονται με πληρωμές τόκων που είναι χαμηλότερες από τα επιτόκια της αγοράς. Το κύριο πρόβλημα με αυτά τα δάνεια είναι ότι απαιτούν από τις χώρες να συμμετέχουν στα μακροοικονομικά προγράμματα προσαρμογής, που συνδυάζουν οικονομικές μεταρρυθμίσεις και μέτρα δημοσιονομικής εξυγίανσης. Όμως, δεδομένης της εξωγενούς φύσης της πανδημίας, η επιβολή αυστηρών προϋποθέσεων για τον μετριασμό του ηθικού κινδύνου με αντάλλαγμα την υποστήριξη του ESM δεν ήταν αποδεκτή αυτή τη φορά. Γι αυτό το λόγο, στις 9 Απριλίου 2020, οι υπουργοί της ΕΕ συμφώνησαν να αναπτύξουν μια συγκεκριμένη πιστωτική γραμμή του ESM με

περιορισμένους όρους. Η νεοσύστατη πιστωτική διευκόλυνση ESM Pandemic Crisis Support (PCS) επιτρέπει στις χώρες της ζώνης του ευρώ να δανείζονται έως και 2% του ΑΕΠ τους (δηλαδή 240 δισ. ευρώ για ολόκληρη τη ζώνη του ευρώ) χωρίς την ανάγκη εφαρμογής προγράμματος προσαρμογής, εφόσον τα χρήματα που δανείζονται χρησιμοποιούνται για τη χρηματοδότηση της υγειονομικής περίθαλψης, των εμβολίων, της θεραπείας και άλλων δαπανών που σχετίζονται με την κρίση. Εκτός από αυτή τη νέα πιστωτική γραμμή του ESM, οι υπουργοί Οικονομικών της ζώνης του ευρώ συμφώνησαν επίσης να δημιουργήσουν ένα προσωρινό νέο μέσο της ΕΕ, το SURE, το οποίο έχει να κάνει με τον μετριασμό της ανεργίας σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης. Το κύριο πλεονέκτημα του SURE είναι ότι μπορεί να βασιστεί στην αξιολόγηση AAA των ιδρυμάτων της ΕΕ για να δανειστεί φθηνά και να μεταβιβάσει αυτές τις εξοικονομήσεις τόκων στα κράτη μέλη (Claeys, 2020a). Ωστόσο, ακόμη κι αν αυτά τα δύο νέα μέσα παρέχουν κάποια ανακούφιση στα κράτη μέλη επιτρέποντάς τους να έχουν πρόσβαση σε φθηνά κεφάλαια, έγινε αντιληπτό ότι δεν βελτιώνουν αποφασιστικά την ανθεκτικότητα της νομισματικής ένωσης, τουλάχιστον στα μάτια των χρηματοπιστωτικών αγορών. Πρώτη από τους θεσμούς η οποία έδρασε άμεσα, και αποτελεσματικά μπορούμε να πούμε, ότι είναι η ΕΚΤ.

Πρώτη αντέδρασε η ΕΚΤ, η οποία μέσω της Κριστίν Λαγκάρντ ανακοίνωσε ένα γενναίο πρόγραμμα αγοράς στοιχείων ενεργητικού λόγω πανδημίας (PEPP) ύψους 1.850 εκατ έως το Μάρτιο του 2022 τουλάχιστον⁴⁸. Οι αγορές αυτές βοήθησαν και εξακολουθούν να βοηθούν τα κράτη και τις επιχειρήσεις διότι δεν χρειάζεται να προσφέρουν υψηλά επιτόκια για τους τίτλους τους εάν μια κεντρική τράπεζα εμφανίζεται στην αγορά ως μεγάλος αγοραστής. Την ώρα που γράφεται αυτή η εργασία, απομένουν όμως μόνο λίγες μέρες για τη Συνεδρίαση της ΕΚΤ στη Φραγκφούρτη και το κλίμα ανάμεσα στους υπευθύνους είναι συγκρουσιακό. Το ερώτημα που τροφοδοτεί την ένταση δεν είναι άλλο από το αν η ΕΚΤ θα

⁴⁸ Λόγω της καλής εξέλιξης της οικονομίας, όλο και πληθαίνουν οι φωνές στην ΕΚΤ για εξομάλυνση της νομισματικής πολιτικής στη ζώνη του ευρώ, με προεξάρχοντα τον Πρόεδρο της Μπούτεσμπανκ, Γενς Βάισμαν, ο οποίος τάχθηκε ανοικτά υπέρ της διακοπής της πολιτικής φθηνού χρήματος, λέγοντας χαρακτηριστικά: «Η πρόσφατη πρόβλεψη της ΕΚΤ για τον πληθωρισμό στη ζώνη του ευρώ για τα επόμενα χρόνια ήταν σαφώς χαμηλότερη του 2% της σημερινής, ως εκ τούτου η επεκτατική νομισματική πολιτική εξακολουθεί να είναι ακατάλληλη».

ακολουθήσει το παράδειγμα της Fed⁴⁹ και θα ανακοινώσει tapering, ήτοι περιορισμό του προγράμματος αγοράς ομολόγων, καθώς ο πληθωρισμός της ευρωζώνης διαμορφώθηκε στο υψηλότερο σημείο των τελευταίων 10 χρόνων τον προηγούμενο Αύγουστο. Βέβαια, αν η FED ανακοινώσει το tapering διακυβεύονται πολλά, δεδομένου ότι έχει διοχετεύσει μεγάλη ρευστότητα στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, έχουν εκτοξευθεί οι τιμές των ακινήτων σε επίπεδα ρεκόρ, ενώ οι αποδόσεις των ομολόγων του αμερικανικού δημοσίου βρίσκονται στα χαμηλότερα επίπεδα των τελευταίων μηνών. Ως εκ τούτου, επικρατεί ανησυχία στην αγορά, μετά τις δηλώσεις Powell, όχι μόνο για το πότε θα αρχίσει να μειώνει τις αγορές ομολόγων η Fed, αλλά και για την ταχύτητα με την οποία θα προχωρήσει, διότι αν τερματίσει το πρόγραμμα εσπευσμένα, θα μπορούσε να εκτροχιαστεί η ανάκαμψη, ενώ αν αργήσει μπορεί να κλιμακωθούν επικίνδυνα οι πληθωριστικές πιέσεις⁵⁰.

Στη συνέχεια, και μετά από αρκετά έκτακτα προγράμματα χρηματοδότησης των κρατών μελών προκειμένου να στηρίξουν τις επιχειρήσεις και τους εργαζόμενους⁵¹ και να καλύψουν οι κυβερνήσεις τις ανάγκες τους σε υγειονομικό υλικό, εμβόλια κ.α., η ΕΕ υιοθέτησε το λεγόμενο σχέδιο ανάκαμψης της ΕΕ (NGEU) ύψους 750 δις ευρώ και το Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο 2021-2027 (MFF) ύψους 1074,3 δις ευρώ, τα οποία αποτυπώνουν την υποχώρηση των «αντιπάλων» ομάδων κρατών μελών από τις αρχικές άτεγκτες θέσεις τους. Σε ό,τι αφορά το NGEU, όπως έχουμε ήδη αναφέρει, η Επιτροπή εξουσιοδοτείται να δανειστεί εξ ονόματος της Ένωσης κεφάλαια από τις κεφαλαιαγορές συνολικού ύψους έως 750 δις ευρώ σε τιμές 2018 αποκλειστικά για την αντιμετώπιση των συνεπειών της κρίσης COVID-19. Σύμφωνα

⁴⁹ Ο Jerome Powell, Πρόεδρος της FED, κατά τη διάρκεια της ετήσιας ομιλίας του στο Συμπόσιο της FED στο Τζάκσον Χολ, δήλωσε ότι : «Η Fed είναι έτοιμη να αποσύρει κάποιες από τις πολιτικές εύκολου χρήματος και να ξεκινήσει το Tapering πριν το τέλος του έτους». Σε άλλο σημείο της ομιλίας του ανέφερε ότι: « Η οικονομία έχει φτάσει σε ένα σημείο όπου δεν χρειάζεται υποστηρικτικές πολιτικές». Αυτό σημαίνει ότι θα αρχίσει σταδιακά να μειώνει την ποσότητα των ομολόγων που αγοράζει κάθε μήνα.

⁵⁰ Newsroom. 2021. «Το ενδεχόμενο να περιορίσει τη ρευστότητα μελετά η FED». Σεπτέμβριος. *Η Καθημερινή*. <https://www.kathimerini.gr/economy/561484912/to-endechomeno-na-periorisei-ti-reystotita-meleta-i-fed/>

⁵¹ Ένα τέτοιο μέσο είναι το SURE. Πρόκειται για ένα μέσο προσωρινής στήριξης για τον μετριασμό των κινδύνων ανεργίας σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης. Μπορεί να παρέχει χρηματοδοτήσεις ύψους ως 100 δις ευρώ με τη μορφή δανείων από την ΕΕ προκειμένου τα πληττόμενα κράτη μέλη να αντιμετωπίσουν αιφνίδιες αυξήσεις των δημοσίων δαπανών για τη διατήρηση της απασχόλησης. Οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις επιδοτούν μισθούς και προστατεύουν τις θέσεις εργασίας κατά τη διάρκεια της πανδημίας, μέσω προγραμμάτων μειωμένης απασχόλησης ή προσωρινής αναστολής.

με τους Dermine και Markakis⁵²: «Τα ομόλογα είναι εργαλεία κοινού χρέους, τα οποία εκδίδονται σε επίπεδο ευρωζώνης με συλλογική εγγύηση από όλα τα κράτη μέλη και αυτό έχει ως αποτέλεσμα να γίνεται πιο εύκολη η πρόσβαση στη χρηματοδότηση κυρίως για αυτά τα κράτη τα οποία βρίσκονται σε πιο αδύναμη οικονομική κατάσταση». Επίσης, αυξήθηκε προσωρινά το ύψος του δημοσίου ελλείμματος των κρατών μελών σε σχέση με τους στόχους που είχαν τεθεί πριν το ξέσπασμα της πανδημίας καθώς και το προσωρινό πλαίσιο για τις κρατικές ενισχύσεις, το οποίο επεκτάθηκε έως τις 31 Δεκεμβρίου 2021 από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή με στόχο την αντιμετώπιση των συνεπειών της πανδημίας COVID-19 στις επιχειρήσεις και τις εταιρίες σε όλη την Ευρώπη.

⁵² P. Dermine & M. Markakis. 2020. «The EU fiscal - Economic and Monetary Policy Response to the COVID -19 Crisis». March, *SSRN Electronic Journal*.
https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3563299

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Σπανού Αθηνά. 2020. «COVID-19: Οικονομικές διαταραχές και Ευρωπαϊκή Οικονομική Πολιτική.» *Ant1 news*, Μάιος.

<https://www.ant1news.gr/me-ypografi--/article/568351/covid19-oikonomikes-diataraxes-kai-eyropaiki-oikonomiki-politiki>

- Δήμητρα Τσίγκου. 2020. «Ευρωομόλογα: Μία (αναγκαία) λύση που διχάζει την Ευρωζώνη». *Policy Brief*, 2020 #126, Ιούνιος. ΕΛΙΑΜΕΠ.

<https://www.eliamep.gr/media/%CE%B5%CF%85%CF%81%CF%89%CE%BF%CE%BC%CF%8C%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B1-%CE%BC%CE%B9%CE%B1-%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CE%B3%CE%BA%CE%B1%CE%AF%CE%B1-%CE%BB%CF%8D%CF%83%CE%B7-%CF%80%CE%BF%CF%85-%CE%B4%CE%B9%CF%87/>

- Γιάννης Παλαιολόγος, 2020. «Ευρωομόλογα: Ένα ζήτημα που διχάζει την Ευρώπη επί τέσσερις δεκαετίες». *Η Καθημερινή*, Απρίλιος.

<https://www.kathimerini.gr/politics/1072805/eyroomologa-ena-zitima-poy-dichazei-tin-eyropi-epi-tesseris-dekaeties/>

- Economix Newsroom. 2020. «Τι είναι το Next Generation EU – Η πρόταση της Επιτροπής. Ποιούς πυλώνες και ποια μέσα χρηματοδότησης περιλαμβάνει η πρόταση της Κομισιόν για το νέο ΠΔΠ 2021-2027 και το Next Generation EU». Μάιος, 2020.

<https://www.economix.gr/2020/05/28/ti-ine-to-next-generation-eu-tamio-anakampsis/>

- Consilium Europaeum. « ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΑΝΑΚΑΜΨΗΣ: Τα βασικά δεδομένα της Συμφωνίας και το επίσημο μεταφρασμένο κείμενο.» *A total outsourcing company*.

<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d3e77637-a963-11eb-9585-01aa75ed71a1/language-el>

- Jeffrey Cheng, Dave Skidmore and David Wessel, «What’s the Fed doing in response to the COVID-19 crisis? What more could it do?». *Brookings*, July .
<https://www.brookings.edu/research/fed-response-to-covid19/>
- P. Dermine & M. Markakis. 2020. «The EU fiscal - Economic and Monetary Policy Response to the COVID -19 Crisis». March, *SSRN Electronic Journal*.
https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3563299
- Newsroom. 2021. «Το ενδεχόμενο να περιορίσει τη ρευστότητα μελετά η FED». Σεπτέμβριος. *H Καθημερινή*.
<https://www.kathimerini.gr/economy/561484912/to-endechomeno-na-periorisei-ti-reystotita-meleta-i-fed/>
- Antony Davies. 2010. «Where does does the government get the money it spends?» July. Mercatus Center.
<https://www.mercatus.org/publications/government-spending/where-does-government-get-money-it-spends>
- Anne-Laure Beaussier and Lydie Cabane. 2021. «Improving the EU Response to Pandemics: Key Lessons from Other Crisis Management Domains.» January. *E-International Relations*.
<https://www.e-ir.info/2021/01/28/improving-the-eu-response-to-pandemics-key-lessons-from-other-crisis-management-domains/>
- Μαρκ Λέοναρντ. 2020. «Ανάλυση. Η Ευρώπη πρέπει να συνεργαστεί για τη δημιουργία ενός σχεδίου ανάκαμψης από τη νόσο COVID-19 ή να συνεχίσει να διαλύεται.» Ιούνιος. *H Καθημερινή*.
<https://www.kathimerini.gr/world/1084203/analysis-i-eyropi-prepei-na-synergastei-gia-ti-dimioyrgia-enos-schedioy-anakampsis-apo-ti-noso-covid-i-tha-synechisei-na-dialyetai/>

- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. 2020. «Έκτακτη Σύνοδος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (17, 18, 19, 20 και 21 Ιουλίου 2020)» *consilium.europa* <https://www.consilium.europa.eu/el/meetings/european-council/2020/07/17-21/#>
- M. Anderson. 2020. “Covid-19 exposes weaknesses in European response to outbreaks.” March. *The bmj*. <https://www.bmj.com/content/368/bmj.m1075>
- Σταμάτης Ζαχαρός. 2020. «Τι είναι το κορωνο-ομόλογο και τι σημαίνει για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Μια πολύ διαφωτιστική συζήτηση με τους καθηγητές Π. Τσακλόγλου, Α. Φιλιππόπουλος για το πού βρίσκουν τα κράτη χρήματα.» Μάρτιος. *athensvoice.gr* https://www.athensvoice.gr/politics/634560_ti-einai-korono-omologo-kai-ti-simainei-gia-tin-ee
- Δημήτρης Χ. Κατσίκας. 2020. «Από την κρίση χρέους στον κορονοϊό: Η νέα δημοσιονομική πρόκληση της Ευρώπης.» Μάρτιος. *Capital.gr* <https://www.capital.gr/arthra/3438752/apo-tin-krisi-xreous-ston-koronoio-i-nea-dimosionomiki-proklisi-tis-europis>
- Jezabel Couppey Soubeyran .2020. ““ Helicopter Money” to combat economic depression in the wake of the COVID-19 crisis.” May. *Institut Veblen pour les reformes economiques* <https://www.veblen-institute.org/Helicopter-money-to-combat-economic-depression-in-the-wake-of-the-Covid-19.html>

- Ειρήνη Αναστασοπούλου. 2020. «Πιέσεις για ευρωμόλογο.» Απρίλιος. *DW.com*
<https://www.dw.com/el/%CF%80%CE%B9%CE%AD%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CE%B5%CF%85%CF%81%CF%89%CE%BF%CE%BC%CF%8C%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%BF/a-53028417>
- Jorg Bibow. 2012. «Το ευρώ και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα στο Σταυροδρόμι.» Νοέμβριος. *Levy Economics Institute*
https://www.levyinstitute.org/pubs/wp_738GR.pdf
- Congressional Research Service. May 2019. «Federal Grants to State and Local Governments: A Historical Perspective on Contemporary Issues»
<https://sgp.fas.org/crs/misc/R40638.pdf>
- James Tobin. 2001. «Currency Unions, Europe VS The United States.» May. *Policy Options politiques* <https://policyoptions.irpp.org/magazines/one-world-one-money/currency-unions-europe-vs-the-united-states/>
- Brent Schrottenboer. 2020. «US is “printing money” to help save the economy from the COVID-19 crisis, but some wonder how far it can go» May. *USAtodaymoney.com* <https://eu.usatoday.com/in-depth/money/2020/05/12/coronavirushow-u-s-printing-dollars-save-economy-during-crisis-fed/3038117001/>
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή. 2020. «Ερωτήσεις και απαντήσεις σχετικά με τον προϋπολογισμό της ΕΕ για την ανάκαμψη: μηχανισμός ανάκαμψης και

ανθεκτικότητας.»

Μάιος.

Europa.eu

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/qanda_20_949

- Patrick Krey. 2008. “The bailout and the Constitution.” November. *The New American*
<https://thenewamerican.com/the-bailout-and-the-constitution/>
- Jonatan Echebarria Fernandez.2020. “A Critical Analysis On The European Unions Measures To Overcome The Economic Impact Of The COVID-19 Pandemic.” Vol.5, No3, pp1399-1423. European Papers
<https://www.europeanpapers.eu/en/europeanforum/critical-analysis-european-union-measures-overcome-economic-impact-covid19>
- Πάνος Τσακλόγλου. 2020. «Κορονοϊός: Αν όχι τώρα ευρωομόλογο, πότε;» Μάρτιος. *Ethnos.gr*
<https://www.ethnos.gr/Economy/article/97131/koronoiosanoxitoraeyroomologopote>
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή. 2020. «Ερωτήσεις και απαντήσεις σχετικά με τη συμφωνία που αφορά τη δέσμη μέτρων ύψους 1,8 τρις ευρώ για την οικοδόμηση μιας πιο πράσινης , πιο ψηφιακής και πιο ανθεκτικής Ευρώπης.» Νοέμβριος, Βρυξέλλες. *europa.eu*
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/qanda_20_2088
- Antoine Camous & Gregory Claeys. 2020. “The evolution of European economic institutions during the Covid-19 crisis.” *Wiley Online Library – EPA* <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/epa2.1100>

